

УНИВЕРЗИТЕТ СИНГИДУНУМ

ДЕПАРТМАН ЗА ПОСЛЕДИПЛОМСКЕ СТУДИЈЕ

ПОСЛОВНА ЕКОНОМИЈА

МАСТЕР РАД

**УПРАВЉАЊЕ ПРОЦЕДУРАМА ПОЖАРНИХ РИЗИКА
ОСИГУРАЊА ИМОВИНЕ У ИНДУСТРИЈИ**

Ментор:
Проф.др Љиљана Јеремић

Студент:
Зорица Марковић
Бр.индекса 400182/2015

Београд, 2016.

САДРЖАЈ

УВОД.....	4
ПРВИ ДЕО	6
ПОЈАМ РИЗИКА И ПОСТУПАК У ЊЕГОВОМ УПРАВЉАЊУ	6
1. Појам ризика.....	6
2. Елементи који су повезани са ризиком	8
3. Штетни догађај	10
4. Франшиза	10
5. Садржај и својства ризика у осигурању.....	11
6. Управљање ризиком.....	13
7. Расподела ризика.....	13
8. Процес управљања пословима у осигурању.....	16
9. Осигурање од ризика пожара и неких других опасности	17
10. Превентива у осигурању.....	17
11. Осигуране опасности	21
12. Елементи полисе	21
ДРУГИ ДЕО.....	24
УПРАВЉАЊЕ ПРОЦЕДУРАМА ПРЕВЕНТИВЕ И ОСИГУРАЊЕМ У ИНДУСТРИЈИ....	24
1. Идентификација ризика и поступак са преузимањем ризика у осигурању.....	25
1.1. Скица тачне локације.....	25
1.2. Шира територија-локација	25
1.3. Ужа територија-локација.....	26
1.4. Грађевински објекти- врсте објеката.....	26
1.5. Систем загревања и вентилације	27
1.6. Електро- инсталације са громобраном.....	27
1.7. Технолошки поступак у производњи	27
1.8. Енергетски објекти и њихов развод	29
1.9. Термоенергетска постројења.....	29
1.10. Снабдевање водом.....	29
1.11. Ватрогасне службе и служба заштите од пожара	29

1.12. Средства и уређаји за дојаву и гашење пожара.....	29
2. Интерна процедура превентиве у оквиру индустријске организације.....	31
3. Интерна процедура осигурања пријаве и анализа штета у индустрији	45
ТРЕЋИ ДЕО.....	47
ПРОЦЕДУРА ПРИЈАВЕ И ОБРАДЕ ШТЕТНОГ ДОГАЂАЈА У ИНДУСТРИЈИ	47
1. Процедура обраде одштетних захтева од стране осигуравача	49
2. Исплата одштетних захтева осигуравача према индустријској организацији	50
3. Техничке резерве код пожара у осигурању	52
ЗАКЉУЧАК.....	56
ЛИТЕРАТУРА.....	58
СПИСАК СЛИКА, ТАБЕЛА, ГРАФИКОНА.....	60

УВОД

Осигурању се даје значајно место, како у Европи тако и у свету како би се извршила заштита људи и других материјалних добара. Савремени услови живота и рада свакодневно су изложени разним утицајима који са собом доносе опасност од деловања различитих врста ризика. Овај став се највише односи на индустрију и њену делатност, због тога што је она континуирано изложена опасностима различитог интензитета. Деловање пожарних опасности може изазвати настанак штетног догађаја који имају широке размере и несагледиве последице на имовину и људе.

У раду је приказан ризик пожара као и поступак управљања тим ризиком у осигурању који представља један од најзаступљенијих ризика са којим се суочава човечанство. Поступак управљања пожарним ризиком захтева постављање адекватних превентивних мера на основу оцене, а такође је важно знати управљати и контролисати ову врсту ризика. Сва осигуравајућа друштва овом поступку придају посебан значај како би могли да минимизирају могућност реализације пожарног ризика у осигурању. Основни елементи који морају бити заступљени у управљању пожарним ризиком у осигурању су: опасност, хазард, непосредност и неизвесност.

Процедура у вези преузимања пожарног ризика у осигурање код индустрије мора бити у складу са законом и дефинисаним правилницима. У индустрији осигурање се спроводи под посебним условима, за оцену класа опасности и ризика постоји редослед величина који мора бити испоштован. Преузимање ризика у осигурању захтева прикупљање података на основу којих се формира премија, врши процена угрожености осигураника-индустријске организације, као и оцена мера заштите. Преглед ризика обавезно се спроводи у осигурању код индустрије пре склапања Уговора о осигурању.

Уговор о осигурању од пожарног ризика у индустрији је обострано интересни уговор којим се регулишу права и обавезе између осигуравача и осигураника. Престанком постојања ризика настанка осигураног случаја престаје интерес једне стране, а самим тим и разлог закључења уговора. Веома је важно да свако осигуравајуће друштво што је могуће квалитетније управља пожарним ризиком и његовом оценом, самим тим он контролише позицију на тржишту, однос према клијентима и профитабилност. Осигуравач који преузима ризик даје своје мишљење уз одговарајућу тарифу и врши писано извештавање о оцени ризика. То је пракса код индустријског ризика пожарног осигурања.

Оцена ризика код индустрије захтева формирање комисије, а чланове чине представници осигураника и осигуравача. У зависности од настале потребе, односно од интензитета ризика у комисију накнадно могу бити ангажовани и други потребни стручњаци различитих профила. Оцена ризика врши се кроз узимање потребних података у оквиру радне организације везано за технологију, објекте, и локацију. У зависности од потребе за заштитом од пожарног ризика, а да би се ризик што тачније утврдио треба сагледати опште стање и угроженост од пожарног ризика у осигурању. Најбитније је оценити природу пожарног ризика те организације и начин заштите од истог. У овом поступку јако је битна локација предузећа-индустријске организације са аспекта изложености ризицима.

Да би се правилно спровеле мере заштите потребно је дефинисати редослед величина и задатака код осигурања. Овим радом ћемо приказати иновацију, регулисањем послова осигурања у оквиру индустријске организације што представља главну хипотезу. На основу чега можемо тачно дефинисати превентивне мере и средства која се додељују из осигурања. Овом процедуром уређују се и одговорности појединаца у спровођењу дужности и обавеза у складу са исказаним потребама у осигурању индустријске организације са освртом на осигуравача. Сагледаће се процедура пријаве, завођења, обраде и ликвидације штетног догађаја код осигуравача у односу на осигураника-индустријску организацију. Она треба да буде усклађена са процедуром осигурања индустријске организације и спровођењем превентивних мера противпожарне заштите.

Предмет истраживања је примена интерних процедура у индустријским организацијама уз указивање на њихов значај за превентиву и осигурање.

Научни циљ рада је увођење иновација у област осигурања имовине од пожарног ризика код индустријске организације.

Друштвени циљ рада указује на значај постојања интерног правилника у индустријској организацији који доприноси смањењу губитака у погледу наплате одштетних захтева при настанку штетног догађаја чиме се унапређују превентивне мере.

Посебне хипотезе:

- Пожарни ризици у осигурању су детерминисани неизвесном појавом која може да буде условљена хазардом, опасностима и другим елементима.
- Адекватним управљањем и сагледавањем елемената ризика могуће је деловати у правцу његовог смањења, при чему посебан допринос има превентивно деловање.
- Република Србија треба да унапреди поступке којима би се регулисала област управљања ризиком у пожарном осигурању, са посебним акцентом на индустрију.
- Адекватна процена ризика пожара у осигурању захтева његову прецизну индентификацију, рангирање и процену прихватљивости.
- Преузимање пожарног ризика у осигурању спроводи се у складу са дефинисаним правилником и законом.
- Индустријска организација која поседује интерни правилник у могућности је да сваком лицу додели припадајућу одговорност чиме се унапређује поступак реализације послова осигурања.
- Да би осигуравајуће друштво извршило обраду штетног догађаја мора да добије комплетну документацију од осигураника како би могао да донесе одлуку и изврши ликвидацију штетног догађаја

ПРВИ ДЕО

ПОЈАМ РИЗИКА И ПОСТУПАК У ЊЕГОВОМ УПРАВЉАЊУ

1. Појам ризика

Реч „risco“ је шпанског порекла и представља опасност која може настати како у животу тако и у раду људи, али и у окружењу и технологији. Ризик је неизоставан и он се не можемо елиминисати, увек постоји изложеност опасности у погледу његовог остварења. Превентивним деловањем је могуће остварити утицај на узрок ризика, а у појединим случајевима нема резултата ни при спровођењу заштитних мера. У највећем броју случајева акценат се ставља на последице ризика, без деловања на узрок. Код ризика у осигурању очекује се будући неизвесан догађај, несрећни случај, који нас води ка оцени ризика. Међународна организација (ISO) дефинисала је ризик као комбинацију вероватноће догађаја и њихових последица (Реновица, (2012):38).

Ризик се очекује са одређеном вероватноћом у погледу његовог остварења у будућности. У случају кад изостане вероватноћа ради се о неизвесности, а да нема ризика неби било ни осигурања. Чист и шпекулативни ризик представљају основну класификацију ризика.

Слика 1: Ризици у осигурању

Извор: Вујовић, 2009: 48

Чист ризик не доводи до настанка добитка, већ само губитка, његова реализација манифестује се путем настанка штетног догађаја. Уколико одређено привредно друштво које се бави производњом претрпи штету, сва остала чија делатност зависи од овог претрпеће исту штету. Аутоматски штета се преноси директно на све остале учеснике који се налазе у ланцу производње. У овом случају сви губе, али ако се ризик не оствари сви добијају.

Шпекулативни ризик за разлику од чистог ризика пружа могућност остварења добити. Уколико се путем медија сазна да ће одређено подручје бити погођено елементарном непогодом тада постоји шпекулативна потреба одређених лица за осигурањем. Ако се прогноза оствари тада се јавља шпекулативни ризик и тада ће осигурање бити оштећено за остварени ризик, док ће шпекулант остварити добит. Уколико се прогноза не оствари шпекулант ће претрпети губитак.

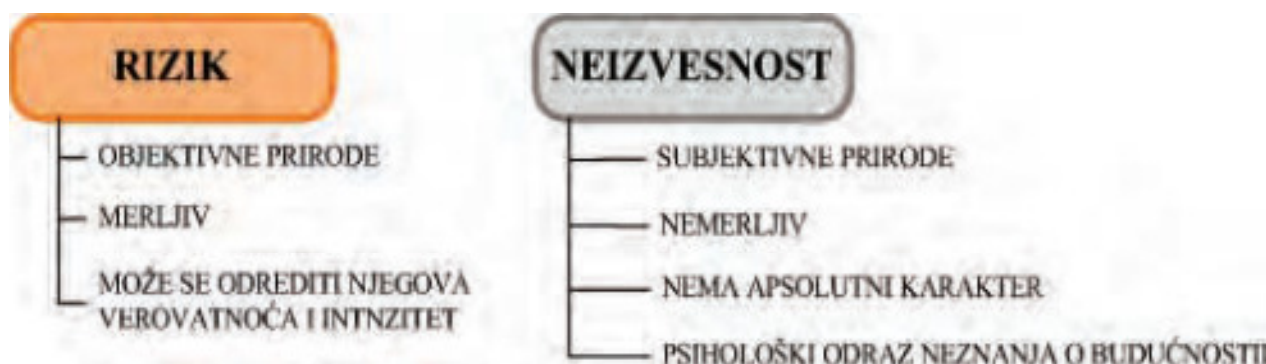
Статички ризик је ризик на кога не утичу друштвени фактори, као што су политика, цене, криза и др. Под овај ризик спадају елементарне непогоде, земљотеси, поплаве, цунами. На ову врсту ризика не може нико да утиче. Динамички ризик настаје услед промена у друштву као што су промена цена, политике, технологије, парадигматске промене и слично.

Субјективни ризик је неизвесност која је заснована на менталој сумњи личности која је изложена одређеној сумњи или бризи у односу на штетни догађај. Такав ризик наступа кад је неко лице подметнуло пожар, свесно га изазвајући. Неизвесност је субјективна и она је немерљива. Објективни ризик је догађај који није везан за одређену личност и његово узрочно-последично понашање. У овом случају ризик је објективан и мерљив.

2. Елементи који су повезани са ризиком

Неизвесност се дефинише као недостатак сазнања у вези одређеног догађаја у будућности, док је извесност тачно дефинисана, јер се код ње зна исход догађаја. Неизвесност се у неким случајевима изједначава са ризиком, али елемент ризика и неизвесност догађаја су у сразмери, а извесност догађаја обрнуто сразмерна ризику. Из овога можемо закључити да што је мањи степен неизвесности то је и мања изложеност ризику. Ако је мања неизвесност у погледу настанка пожара на одређеном месту, онда је мањи ризик од пожара. Употреба термина неизвесност заступљена је у праву о осигурању, да нема неизвесног елемента код одређеног догађаја не би било ни осигурања, а ни потребе да се потпише Уговор о осигурњу. Супротно овом елементу је извесност, али се он коси са јавним поретком и моралом у осигурању.

Слика 2: Кључне разлике између ризика и неизвесности

Извор: Вујовић, 2009: 24

Неизвесност је субјективна и није мерљива за разлику од ризика који је објективан и мерљив. Неизвесност и ризик се најбоље могу разумети преко вероватноће настајања одређеног догађаја.

Табела 1: Будући догађај и вероватноћа његове реализације, анализа аутора

Будућа догађања	Вероватноћа (P)
ИЗВЕСТАН	$P=1$
РИЗИЧАН	$0 \leq P \leq 1$
НЕМОГУЋ	$P=0$
НЕИЗВЕСТАН	P-непознато

Неизвесност и ризик изазивају додатне трошкове и ако нису остварени. Код осигурања имовине од пожара зна се да премија за имовину није повратна, чак и у случају да се неоствари осигурани случају, односно штетни догађај. Овде је настао трошак услед неостварења ризика и неизвесности.

Код неизвесности се разликују три следећа нивоа:

- Први ниво је најнижи степен неизвесности, на коме је све идентификовано и познат је исход.
- Други ниво има идентификацију будућег исхода. Овај ниво се може описати као субјект неизвесности (Вујовић, (2009):25). На овом нивоу се налази ризик пожара, он је присутан, али се може идентификовати исход штетног, несрећног стања у случају његовог остварења, с тим да је вероватноћа непозната.
- Трећи ниво нема крајњи исход, и није идентификован, а вероватноћа је непозната. На овом нивоу су истраживања у свемиру.

Некада иста појава може бити сагледана из два угла посматрача, са аспекта лица које није упућено у одређену појаву, као и са аспекта одређене институције. Што указује да није исто ко врши процес сагледавања, да ли институт, држава, осигурање или је реч о грађанину који не поседује захтевани ниво компетентности.

На ризик се надовезује опасност, хазард и непосредни узрок. Опасност се другачије дефинише од ризика, опасност је појава од које следе штетни догађаји. Опасност може да доведе до уништења неке делатности, живота, вредности у случају изложености датој опасности.

Опасности могу бити:

1. Природне опасности (земљотрес, ветар, вода)
2. Биолошке опасности (зараза, модификована храна)
3. Индустријске опасности (фенол, опасни материјали)

Хазард је фактор који увећава опасност и ризик, односно увећава вероватноћу настанка штетног догађаја.

Разликује се:

1. Физички хазард
2. Морални хазард

Када физичким утицајем на стање наступа повећање вероватноће настанка штетног догађаја може се закључити да је дошло до деловања физичког хазарда. Уколико у котларници чувамо већу количину нафте, постоји опасност од настанка пожара и експлозије. Ово указује на велики значај превентивног деловања.

Морални хазард је смелост и намера појединца да изазову својим намерним поступком штетни догађај. Питања моралног хазарда отварају се у области поморског осигурања, где је тешко наћи доказ да је то била циљана намера појединаца да преваре осигуравајуће друштво. То се дешава када поједини, незванични извори тврде да власници брода са намером потапају пловно средство да би наплатили незаслужену суму осигурања. Доказе при дешавању осигураног случаја са моралним хазардом је тешко прибавити. Код ових штета не може се тачно дефинисати узрок настанка штетног догађаја. Уколико се докаже оваква тврдња онда је то морални хазард, а у супротном само штетни догађај. Предуслов за настанак штетног догађаја представља постојање низа опасности. Прва опасност је непосредни узрок и да ње нема штета неби ни настала.

3. Штетни догађај

У законодавству се не дефинише осигурани случај, јер се за све врсте осигурања не може ни дати јединствени појам осигураног случаја. Због тога што је штетни догађај у тесној вези са ризиком, може се извести закључак да је он као и ризик различит код сваке врсте осигурања. Стога се појам осигураног случаја одређује у полиси или у општим условима осигурања (Шулејић, (2006):66).

У уговору под штетним догађајем, „осигураним случајем“, подразумева се догађај који је проузроковала нека опасност, али само ако се та опасност или ризик налазе у полиси осигурања. Да би штета била наплатива, догађај мора бити будући, неизвесан и да не зависи од искључиве воље осигураника.

Неизвесност штетног догађаја мора произилазити из објективних чињеница које говоре о извесности. Догађаји који ће се са сигурношћу остварити не могу бити обухваћени осигурањем, јер се зна да ће тај догађај наступити. За ризик од пожара битно је навести место где је настала штета од пожара. Исто је битно да су штете обухваћене пожарним ризиком и полисом. Реализацијом ризика настаје осигурани случај, штетни догађај.

3. Франшиза

Франшиза је део од исплаћеног износа штетног догађаја коју осигуравач добија од осигураника. Франшиза се дефинише Уговором о осигурању као износ који је дефинисан у новчаној валути или одређени износ изражен процентом у односу на исплаћен штетни догађај.

Франшиза указује осигуранику да повећа интересовање у вези превентиве. Да предузме веће превентивне мере њено правилно спровођење, осигуравач у овом случају немора трошити време на мале штете које су у великом броју са мизерним износом, исплате ових штета по штетном догађају се губе у франшизи, износ од ових штета иде осигуравачу као учешће у штети. Овакав вид уговарања учешћа у штетном јако је повољан за уговарача – осигураник у којем има финансиски интерес, на основу учешћа у штетном догађају осигураник – уговарач добија мању премиску стопу која диктира мању цену премије, која мора бити дефинисана у уговору.

У одређеним условима о осигурању предвиђа се опција плаћања одговарајућег износа као доплате на износ премије коју је у могућности да плати уговарач осигурања да би се изузело примењивање франшиза у случају остварења ризика накнаде за штетни догађај. Овај поступак се не може примењивати када су упитању штете ког пожара и неких других опасности у осигурању. Пошто је наша тема осигурање од пожара ово треба знати.

Уколико уговарач осигурања не жели да откупи франшизу за одређене врсте имовинских осигурања по аутоматизму се врши одбитна франшиза у минималном износу 10% осигурање објеката у изградњи и монтажи и друго. За остале услове и врсте осигурања је прописана јако минимална франшиза. Осигураник, зависно од планова својих прихода, финансија и погодности које жели да постигне доноси одлуку да ли треба закључити Уговор о осигурању са већим учешћем у штети. Осигурање са франшизом може се закључити као: интегрална, одбитна, и агрегатна франшиза.

Интегрална - условна франшиза се може уговорити у процентима или у износу. Код ове франшизе обавеза учешћа осигураника у штети је у целом износу ако је штета мања од уговореног процента, а обавеза осигуравача да исплати укупну штету уколико је виша.

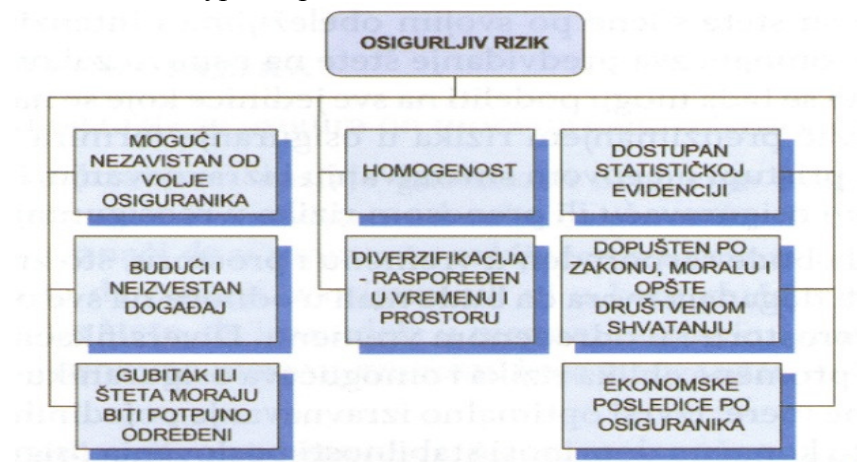
Одбитна франшиза се може уговорити у процентима и као франшиза са утврђеним износом или у комбинацији, где је за горњи износ постављен лимит. Уколико је узета франшиза као проценат са учешћем тада је осигураник-уговарач у обавези да учествује у свакој штети у одређеној висини уговореног процента. Осигуравач на основу умањења умањује своје обавезе у износу уговорене процентуалне франшизе – пропорционална франшиза. У случају када штете чији износ отшетног захтева је изнад доњег уговореног износа франшизе, односно одбије уговорену франшизу од износа обрачунате штете који прелази уговорену франшизу, франшиза одбитна иде осигуравачу а разлика од износа штетног догађаја иде осигуранику. Из овог поступка произилази назив одбитна франшиза.

Агрегатна франшиза је она код које се уговара укупан износ као проценат за одређени период осигурања, одбитна франшиза код које се уговара укупни износ. Када се овако уговори франшиза она се примењује све док се не дође до границе уговореног износа франшизе за временски период који је назначен у Уговору о осигурању.

5. Садржај и својства ризика у осигурању

Према Међународном стандарду финансијског извештавања 4, IFRS 4 (Уговори о осигурању) под уговором о осигурању подразумева се уговор на основу кога друштво за осигурање прихвата значајан ризик за осигурање од друге уговорене стране (осигураника) прихватајући да надокнади штету осигуранику уколико се специфициран, непредвиђени догађај (осигурани случај) неповољно одрази на осигураника (Реновица, (2012):42). Када се говори о ризику мисли се на опасност (пожар, вода, земљотрес, олуја), а да би опасност, односно догађај био прихваћен он мора испунити одређене критеријуме, с тим да он такође мора бити и квантификован.

Слика 3: Осигурљив ризик

Извор: Вујовић, 2009: 42

Предуслов да ризик буде осигуран је:

- Да је догађај могућ-ако није могућ онда није осигурљив.
- Догађај не сме бити познат осигуранику, мора бити ненамеран и без воље осигураника.
- Доступна статистика, сматра се обавезом да би ризик био прихваћен од стране осигураваача са свим калитативним и квантитативним факторима. На основу ове евиденције врши се оцена прихватања ризика у осигурање. У случају испуњења свих норми врши се обрачун премија.
- Ризик мора имати особине које се понављају, на основу статистике може се пратити и анализирати његова учесталост понављања, а резултат тога је добијање интезитета и могућих будућих штета, несрећа. То пружа могућност предвиђања будућих дешавања.
- Распоређивање догађаја у просторном и временском погледу је услов да би се обезбедило њихово изравњање и применила актуарска и економска решења у том поступку. У осигурању често долази до одступања процене ризика, портфеља која повлачи и грешку у обрачуну премије. Овај показатељ говори колико је битна та првобитна оцена ризика, али увек може доћи до одступања, овај показатељ говори који ризик преузима друштво за осигурање.

Наведено не важи код катастрофалних ризика, изравњање ових ризика се регулише реосигурањем и саосигурањем.

Прави се разлика између:

1. Хомогеног ризика
2. Хетерогеног ризика

- Хомогеност ризика – одлика ових ризика је да су непромењиви кроз временски период. Ради се о ризицима који су сродни, одликује их сличност по врсти, односно по износу покрића. Ово је јако повољна ситуација за осигуравајућа друштва, ниво различитости задовољава хомогеност.

Насупрот хомогеним ризицима налазе се хетерогени ризици, одлика ових ризика је да се трансферишу у саосигурање и реосигурање.

- Одобравање и допуштање ризика у складу са законом, јавним поретком и моралом. Неки ризик може да задовољи све параметре за прихватање у друштво за осигурање, ако не задовољи ова наведена начела и ако се косе са законом, јавним интересом и моралом не може бити осигуран.

6. Управљање ризиком

Последњих година управљање ризиком све више добија на значају у свим сферама живота и рада, укључујући и осигурање. Управљање ризиком је много сложеније од управљања осигурањем, реч је области која изучава, прати ризике који се могу осигурати и ризике који се не могу осигурати применом расположивих метода. Менаџмент који управља ризиком када га утврди и идентификује трба да изврши оцену фактора који су га изазвали. У том поступку морају се прикупити и обухватити неопходне информације ради дефинисања одређеног типа ризика, као што је анализа хазарда, штетног догађаја, мрежа информационих извора. То се спроводи како би се развио систем и спровела идентификација ризика. Менаџер мора на основу статистичких података да упозна ризик и да адекватно спроведе његову оцену.

Форма извештавања о извршеној оцени ризика мора обухватати неопходне информације. Ови извештаји не садрже само узроке случајева који су остварени, већ и оне који су могли да се догоде у будућности. Анализа хазарда се одваја од анализе губитка. Битно је правилно поставити методе које ће служити за адекватну оцену ризика и његову контролу. Примена тих метода је неопходна за идентификацију ових елемената.

7. Расподела ризика

Саосигурање подразумева уговор са осигураником и уговор између два или више осигуравајућих друштава уз међусобну расподелу пожарног ризика у осигурњу, као и расподелу цене преузетог ризика, премије осигурања. Ако је саосигурање реализовано друштво за осигурање које је преузело на себе највећи део ризика је водећи саосигуравач, а остали су његови пратећи саосигуравачи. Главни, водећи саосигуравач закључује уговор о осигурању, наплаћује премију, а потом врши расподелу која је дефинисана уговором о саосигурању. Кад настане штетни догађај, обраду и исплату штете врши водећи, главни саосигуравач, а потом се по уговору прослеђује код пратећих саосигуравача. Код заједничког саосигурања сваки појединачно од саосигуравача уговара закључује уговор у вези преузетог ризика, обрада штета се врши по договору, неvezано за уговор.

Саосигурање има своје предности у односу на реосигурање пошто је тако извршена расподела да сваки од осигуравача не сноси ризик већи од самопридржаја. То значи да нема вишка ризика који треба пренети на реосигурање, а премија осигурања је распоређена између саосигуравача.

Плаћање које би требало издвојити за реосигурање на име преузетог ризика, премија остају у земљи склапањем уговора о саосигурању. Нема одлива средстава на име премије реосигуравачу. Удруживањем више осигуравача и расподелом ризика унапређује се и јачају осигуравајућа друштва и њихово управљање ризиком, а смањује се ризик самих осигуравајућих друштава. Овакав приступ уговарања осигурања од пожарног ризика присутан је у индустрији.

Реосигурање је механизам управљања ризиком којим осигуравајуће друштво тежи да се заштити од ризика плаћања великих штета или великог броја малих штета изазваних једним штетним догађајем због чега би могло да постане несолвентно.

Пласманом делова ризика у реосигурање преноси се и део ризика тако да се на тај начин врши контрола деловања ризика која поседују веће размере. Осигуравачи преносе један део ризика у реосигурање и то оне које њихово пословање угрожавају. Реосигуравачи на овај начин омогућавају обезбеђење заштите за широку палету ризика, укључујући највеће и најсложеније ризике које покрива осигуравајуће друштво. Постоји више могућности и начина пласмана ризика у реосигурање, као што је: факултативно, уговорно, пропорционално, непропорционално, квотно, екседентно, реосигурање вишка штете и реосигурање вишка губитка.

- Факултативно реосигурање узима све ризике по условима који жели осигуравач. Реосигуравач има право на одбијање за преузимање ризика, али нема на измену услова датог ризика. Факултативни уговори о реосигурању могу бити пропорционални и непропорционални (Вујовић, (2009):517).
- Кад тражимо пропорционално факултативно реосигурање онда реосигуравач преузима ризик са условима који су дати у полиси укључујући и премију осигурања; услови у реосигурању су индетични условима из полисе. Плаћање премије и исплата штета врши се пропорционално. На пример, осигуравач предаје у реосигурање 70% ризика за одређену врсту осигурања, а задржава 30%, на овај начин ће се расподелити и цена ризика, односно премија. Сви послови се деле у овом односу 70:30.

Код непропорционалног реосигурања не постоји претходно дефинисани однос за дељење премија и штета између директног осигуравача и реосигуравача. Удео за штете који свако исплаћује разликује се у зависности од стварног износа претрпљене штете (Вујовић, (2009):517).

Реосигуравач исплаћује све штете које су прешле самопридржај код директног осигуравача, али су и оне лимитиране у уговору до одређеног износа. Ако код реосигуравача штете пређу износ који је назначен у уговору, прекорачени лимит пада на директног осигуравача, као и све штете које су до границе самопридржаја. Премија је дефинисана независно од оне коју је осигуравач склопио са осигураником. Износ премије зависи од анализе штета из претходних година и очекиваних, неизвесних, будућих штетних догађаја. Правно посматрано оно што се не мења овим уговором је да реосигуравач мора у моменту дешавања штетног догађаја да исплати износ који прелази самопридржај, односно већи је од самопридржаја. Код обавезног реосигурања осигуравач део ризика дефинише и предаје, а реосигуравач је у обавези да прими ризик, овде се ради о целом портфељу. Реосигуравач не може да одбије да прихвати само један ризик него мора да прихвати комплетан уговор, а осигуравач не сме да одбије да преда дефинисан ризик уговором. Ови уговори трају око годину дана, односно док су на овај начин дефинисани читави портфељи.

Квотно реосигурање представља вид реосигурања код уговарања квоте коју реосигуравач преузима у уговору квотног реосигурања, квота је фиксна односно дефинисана као уговорени проценат. Квота дефинише расподелу премије и штета у односу реосигуравача и осигуравача. Ова квота се примењује на цео портфељ. Кад настане штетни догађај без обзира на висину штете врши се подела сразмерно дефинисаној квоти. Овакав уговор је погодан за оне који не могу тачно да дефинишу штете и премију из разлога што реосигуравач и за неадекватну процену ризика преузима исти.

Веома је погодан за ограничавање ризика од случајне промене (флуктуације) и промене ризика дуж целог портфеља (Вујовић, (2009):521). На овај начин се побољшава солвентност осигуравача. Код ексцедентног реосигурање не преузимају се сви ризици, изузев оних који прелазе самопридржај, али и ту постоји лимит горње границе. Директни осигуравач преузима све ризике до одређеног свог самопридржаја који је назначен бројем линија, а све следеће линије означавају самопридржај реосигуравача. Осигуравач поседује задржан ризик, а реосигуравач уступљен ризик, из чега се дефинише њихов однос као и однос задржаног и уступљеног ризика.

Реосигурање вишка штете се склапа кад осигуравач жели да се заштити од великих штета. Овај вид реосигурања је почео да се користи седамдесетих година прошлог века. Овим уговором осигуравач узима на себе обавезу да ће исплатити све штете без обзира на ризик и врсту осигурања до границе самопридржаја која је дефинисана уговором. Све преко те линије, сваки вишак штете преузима реосигуравач на себе. Реосигуравач вишка губитка се уговара код уговора где може да се оствари ризик највеће штете. Обично су то уговори који се склапају на основу оцене ризика, то је најчешће код технолошких процеса. Овим уговором реосигуравач преузима на себе да ће у току трајања скаденце уговореног ризика он сносити губитке.

У Републици Србији у 2016. години послују следећа друштва за реосигурање:¹

1. Дунав Ре
2. ДДОР Ре
3. General Reosiguranje Srbija
4. Wiener Re

Преко наведених реосигуравајућих друштава врши се пласирање одређеног дела ризика свих осигуравајућих друштава која послују на територији Републике Србије. Осигуравајућа друштва ризик преко самопридржаја пласирају у реосигуравајуће друштво у земљи, један део ризика покривају они, а део који прелази самопридржај пласирају код иностраног реосигуравача и на тај начин је осигурана целокупна имовина. Ризик је покривен у земљи и средства по основу уговорене премије осигурања су задржана такође у земљи. Практично функционисање показује сасвим другу улогу друштава за реосигурање, али претходна поставка је само делом истинита. Осигуравајућа друштва заиста своје вишкове ризика пласирају у реосигурање код домаћих реосигуравајућих друштава. Домаћа реосигурања не покривају део ризика, већ сав преузети ризик предају у реосигурање код иностраних реосигуравача. Овакво пословање није у економском интересу домаће економије, њихово постојање није оправдано, они целокупан износ преузетог ризика пребацују на иностраног реосигуравача. Њихова сврха није оправдана из разлога што постоји низак ниво сопственог самопридржаја.

Фронтинг осигурање се код нас јавља доласком страних компанија које захтевају да њихове компаније буду осигуране по условима и код осигуравача одакле је компанија која послује код нас. Пошто осигуравач нема лиценцу за рад где се налази ризик онда се дошло до решења да целокупан ризик и услови буду преузети као реосигуравач. Наше осигурање добија део оног ризика који може да прихвати до самопридржаја и за ову врсту осигурања добија одређену надокнаду. Домаћи осигуравач саставља уговор, врши увиђај кад дође до штетног исхода све инструкције ове врсте осигурања добијају се од страног осигуравача.

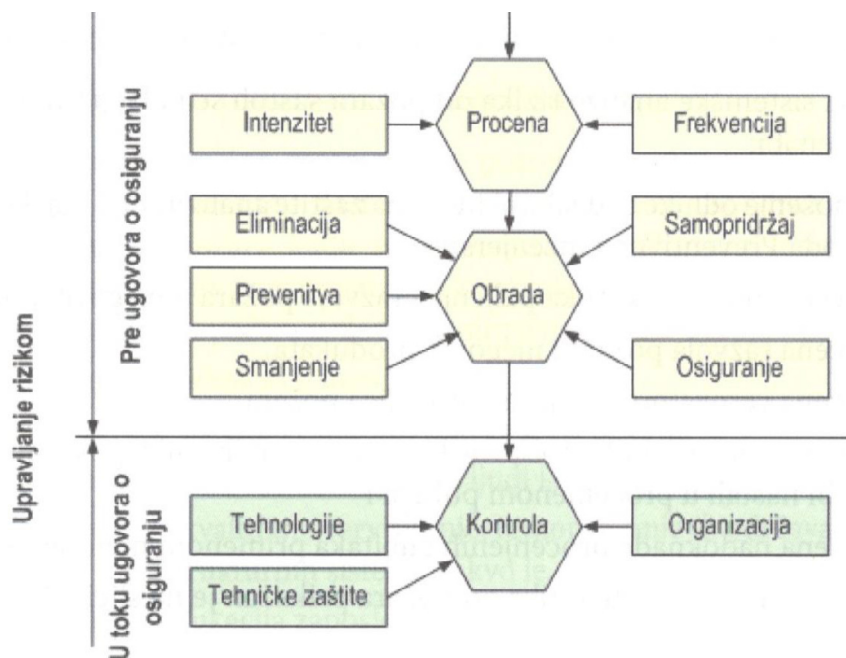
¹ Списак друштава за реосигурање, www.nbs.rs (20.06.2016.)

Земља која је економски сиромашна и у транзицији као што је Република Србија није у могућности да одбије овакву врсту услуга и ако јој она доноси одређену врсту штете. Новац од премије завршиће код страних компанија, пошто се не поштује закон и на овај начин крше правила и услови пословања, сматра се да је то поражавајуће за осигурање.

8. Процес управљања пословима у осигурању

Сматра се да је најважније правилно управљати ризиком у осигурању, јер се кроз управљање дефинише ризик, превентива, елементи ризика и контрола ризика осигураника и самог осигуравача. На основу тога уводе се одређене мере ради постизања постављених задатака. Управљање ризиком у делатности осигурања има континуирани задатак да прати послове осигурања, односно ризика у осигурању, штитећи само осигуравајуће друштво, а и осигураника, на тај начин минимизирају се негативни ефекти. Управљати ризиком је одговоран задатак и са собом носи велику одговорност. Сама поставка и оцена ризика је битна и за осигуравача и осигураника, јер се на бази тог договора формира и уговор. Ако осигураник и осигуравач задовоље критеријуме, мора постојати и начин, односно модел дефинисања ризика да би се спровело његово преузимање у осигурању.

Слика 4: Управљање ризиком

Извор: Вујовић, 2009: 24

9. Осигурање од ризика пожара и неких других опасности

Осигурање од пожарног ризика се примењује на покретна и непокретна основна средства-ствари. Код овог ризика врши се покриће покретне и непокретне имовине (објеката, ствари и др.) за поштовање тарифе II-осигурање индустрије. Наведена тарифа примењују се у складу са условима о осигурању од опасности ризика пожара и неких других опасности.

Полиса осигурања је вредносни папир и уговор о осигурању који садржи:

- тарифну групу,
- место предмета осигурања,
- врсту осигурања,
- премију,
- период осигурања,
- осигурану суму,
- списак свих осигураних ствари и имовине,
- уговарача осигурања-правно или физичко лице које плаћа премију осигурања, а може бити и осигураник,
- осигураника који може бити правно или физичко лице које има право на надокнаду из осигурања за осигуране ствари или објекте.

Полиса садржи датум издавања полисе и потпис уговорених страна. На полиси осигурања се налазе услови о осигурању. Пре склапања уговора о осигурању по новом Закону о осигурању који је ступио на снагу 27.06.2015. године осигуравач је дужан да услове осигурања уручи, објасни и предочи потенцијалном осигуранику.

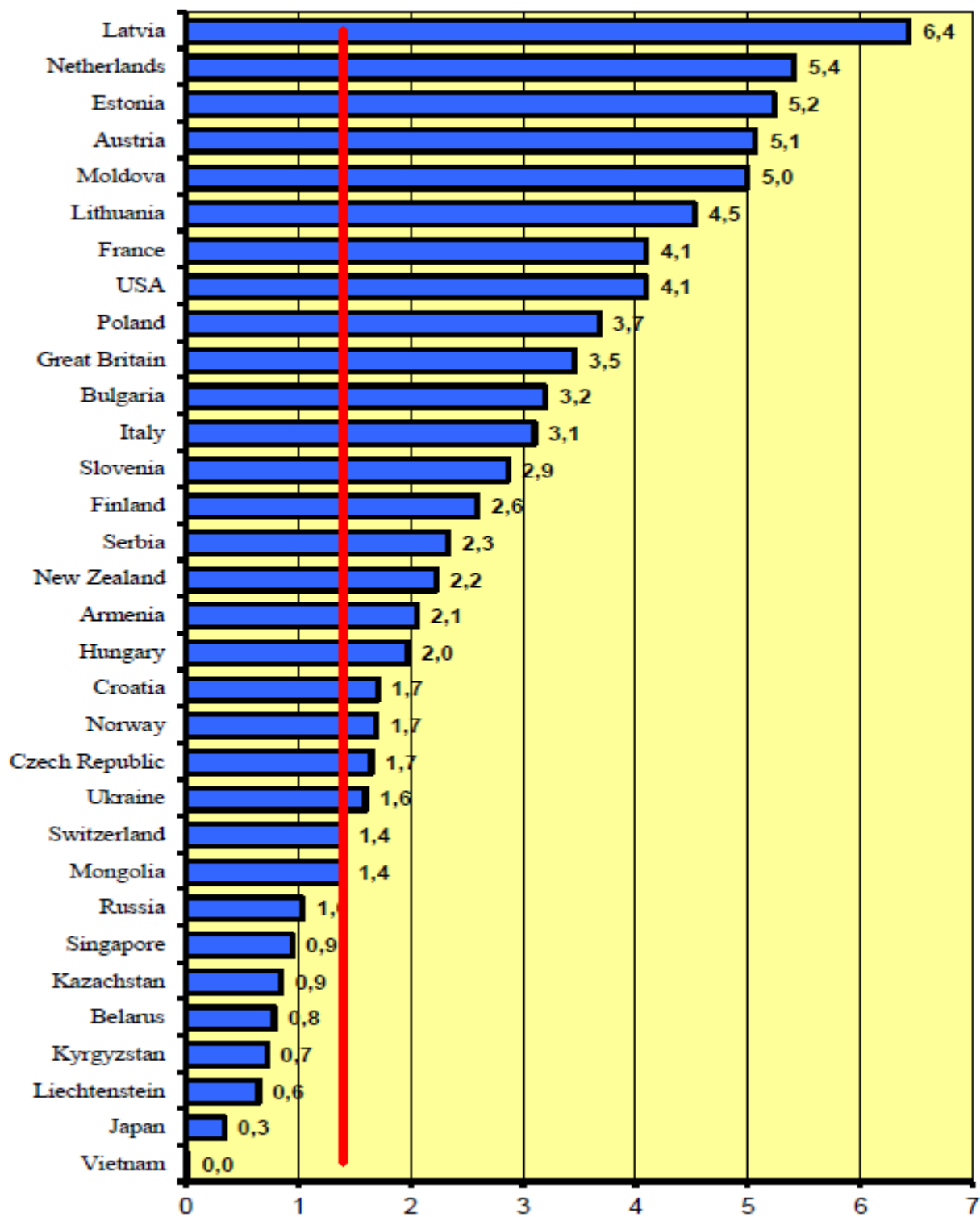
Полиса о осигурању састоји се из три дела:

- 1. Уговорени део
- 2. Технички део
- 3. Финансијски део

10. Превентива у осигурању

Ризик од избијања пожара све је заступљенији чему доприносе климатске промене, али и савремени услови живота и рада људи. Оно што је посебно забрињавајуће је чињеница да сваке године у свету велики број људи изгуби живот у пожару. Осигурање од пожарног ризика све више добија на значају. Спровођењем превентивних мера утицало би се на смањење пожарног ризика, али и на наступање штетног догађаја. Посматрајући следећи графикон може се видети број пожара који је настао на 1000 становника у изабраним земљама у току 2014. године. Може се извести закључак да је највећи број пожара на 1000 становника забележен у Литванији, док је Република Србија заузела петнаесто место. Последње место на графикону заузео је Виетнам.

Графикон 1: Просечан број пожара на 1000 становника у 2014. години

Извор: CITF, www.citf.org

Превентива у осигурању поседује равноправну улогу у односу на остале послове као што су израда полиса, спровођење осигурања и накнада штете. Ову улогу превентиве морају сви поштовати, познавати и спроводити ради отклањања или смањења насталих штетних догађаја и спречавања узрока за њихово остварење. Може се извести закључак да је реч о веома значајном поступку у осигурању. Спровођење превентивних мера мора бити усаглашено са законом и дефинисаним прописима, што посебно детерминише права и обавезе уговорених страна. Превентивне мере поседују обавезујући карактер како за осигураника тако и за осигуравача како би се сузбила опасност у осигурању. Полазна тачка у дефинисању превентивних мера је ризик на чији узрок треба деловати, како би се минимизирала могућност реализације ризика.

Да би се одредио износ издвајања средстава за спровођење превентивних мера неопходно је спровести свеобухватну анализу ризика. На тај начин долази до унапређења економичности пословања. Превентива се може посматрати са два аспекта:

1. Спровођења заштитних мера и ревизије ризика који утиче на премију, осигурану суму, тарифну политику општих и посебних услова код осигурања ризика пожара и неких других опасности.
2. Спровођења заштитне мере на спречавању остварења ризика од штетних догађаја, контролу заштитних мера, процене могуће максималне штете увођења мера на спречавању исте.

Наведено је видно код дугорочних осигурања у индустрији где превентива има кључну улогу у контроли, спровођењу мера које дају резултат на сузбијању ризика, умањењу премије путем попушта на неостварени ризик за штетни догађај. Пре закључења уговора и у току трајања уговора заједничке стручне службе су у обавези да изврше преглед основних средстава и објеката.

Неопходно је утврдити и одредити: класу опасности, грађевинску категорију и класу заштите што представља основ за утврђивање висине премије. Нови Закон о изградњи намеће обавезу да се мора извршити категоризација свих индустријских објеката. Спровођење превентивних поступака и категоризација индустријских објеката посебно добија на значају када је реч о пожару и експлозији у индустрији.

Према условима у осигурању пожар се дефинише као ватра која је настала ван свог ложишта. Ватра има своју снагу на основу које се развија и када се деси пожар није ограничен, он се шири на бази сопствене снаге. У пожару се ослобађа топлота уз пламен и дим, а прати га опасност и неизвесност, има способност одрживости и ширења уништавајући све око себе. Пожар је озбиљна претња за човека и читаво друштво из тог разлога му се у осигурању придаје примарна позиција. Да би пожар настао потребно је сјединити запаљиву материју са кисеоником и његовом температуром почетног паљења. У случају да од ова три елемента изоставимо један, нема паљења, долази до прекида процеса сагоревања. Неопходно је познавати опасности које доводе до појаве пожара и експлозија у индустрији.

Различите врсте пластичних маса имају температуру паљења која се креће од $400 - 450^{\circ}\text{C}$ и ако не постоји пламен. Уља и мазива су запаљиве течности са различитим тачкама паљења, која зависи од њиховог састава. Тачка запаљивости лаких уља која се користе као мазива креће се око 148°C , док се код уља која долазе у додир са загрејаним деловима креће око 240°C .

Загревање електричних уређаја треба да буде ограничено на температуру која је за 75°C нижа од температуре тињања прашине, то значи да не сме да премаши 145°C . Температура уређаја задржаће прописане вредности уз услов да се онемогући њихово трајно преоптерећење, у ту сврху треба вршити контролу уређаја за заштиту од преоптерећења биметалних или електромагнетних релеја и уређаја за директну контролу температуре намотаја. Експлозивна способност угљене прашине заснива се на томе што честице ове прашине приликом загревања отпуштају гасовите супстанце које с ваздухом стварају експлозивне смеше. Степен експлозивности зависи и од врсте гасова који се при загревању издвајају, као и од њихове количине.

Озбиљну опасност не представља само прашина која лебди у ваздуху, већ наталожена прашина на појединим местима у погонима индустријске организације. Ова прашина се може лако покренути, подићи и с ваздухом образовати експлозивни систем. Ковитлање ове прашине се јавља и при пожарима и експлозијама експлозивних, гасовитих смеса, тако да ова прашина може бити једна од компонената која утичу на проширење пожара и експлозија. При гашењу пожара, услед механичког удара млаза воде, којим се врши гашење, може доћи до ковитлања прашине која у оваквим приликама, с обзиром на присуство извора паљења, може лако да експлодира.

Испитивањем гранулометриског састава угљене прашине утврђено је да најнижа температура тињања износи 5 mm, дебелог слоја наталожене угљене прашине је 240°C . Максимална температура код које долази до паљења облака прашине у смеси са ваздухом износи 370°C .

Дрво као и друге запаљиве материје може горети у присуству ваздуха и неког извора паљења. Присуство је у виду намештаја и других елемената. Папир спада у групу запаљивих материја загрејан до 450°C и пали се сам од себе, гори стварајући велики пламен, налази се у склопу административне документације.

При прегледу ризика се мора сачинити извештај по условима осигурања за тарифу:

- Тарифа II - осигурање индустрије

11. Осигуране опасности

Осигуране опасности су дефинисане условима осигурања. Када опасност наступи сматра се да она није од значаја уколико није наведена у полиси. На основу оцене ризика и потребе уговарача за осигурањем, а у договору са осигуравачем може се потписати уговор који поседује посебне одредбе што је случај у индустрији.

Ризици који су покривени овим осигурањем према „Условима за осигурање пожара и неких других опасности“(DO1-423-UI-02 Услови за осигурање пожара и неких других опасности , 2012, “Дунав Осигурање“а.д.)су:

- Пожар и удар грома
- Експлозија
- Олуја
- Град (туче)
- Удар сопственог моторног возила, сопствене покретне радне машине у осигурани грађевински објект
- Пада летелице
- Манифестације и демонстрације

Ако се посебно уговори и плати додатна премија, осигуравајућа заштита се проширује на један или више ризика:

- поплава, бујица и високу воду,
- клизање тла и одроњавање,
- слегање тла,
- снежну лавину,
- исцурење (лекажа),
- изливање воде и инсталација,
- самозапаљење залиха,
- изливање ужарене течне растопљене масе,
- удар непознатог моторног возила у осигурани грађевински објект,
- земљотрес.

Код ових допунских опасности, осигурана сума може да буде било који износ, а најбоље да буде у висини могуће штете.

12. Елементи полисе

Приликом закључења уговора о осигурању ризика пожара и неких других опасности у индустријској организацији одређује се сума осигурања која треба да буде у висини стварне вредности осигуране ствари. Процена суме осигурања на основу које се врши обрачун премије су износи из званичне књиговодствене евиденције. Приликом одређивања вредности осигуране суме настанка осигураног случаја утврђује се да ли су ствари осигуране на стварну вредност, односно утврђује се нова вредност осигуране ствари на дан настанка штетног догађаја и умањује за износ процењеног рабаћења. Висина накнаде штетног догађаја утврђује се на основу уговора и услова по овом ризику.

Књиговодствена евиденција је најмеродавнија за одређивање вредности предмета осигурања која представља горњу границу осигуране суме, односно обавезу осигураваача при исплати надокнаде из осигурања. Други чинилац стварне вредности осигураног средства је важан код одређивања висине осигуране суме. Вредност осигураног средства, означава вредност коју ствар има у моменту закључења уговора о осигурању и представља најпоузданији критеријум. За одређивање вредности за поновну изградњу објекта и ствари у покрету, захтева се утврђивање вредности њихове замене.

Вредност осигураног средства у току осигурања стално је изложена променама и када дође до остварења ризика она има другу, нижу вредност која се разликује од почетне. Вредност осигураног средства се утврђује у моменту настанка штетног догађаја. Најбоље је да се утврђује његова стварна тржишна вредност, а њу чини стварна новонабавна вредност која се умањује за износ амортизације. У индустријској организацији се основна средства књиговодствено евидентирају у висини набавне вредности, док амортизација представља отписану вредност.

Вредност осигуране ствари на основу процене проценитеља се може разликовати од вредности осигуране ствари која се утврђује на основу одбитка економске амортизације, пошто се у случају процене користи техничка амортизација. Техничка амортизација осигуране ствари може бити већа или мања од амортизационе стопе.

У неким врстама осигурања, услови предвиђају могућност плаћања износа по избору на премију коју осигураник може уговорити да се не би умањивао износ обештећења, за износ амортизације. Уговарање овакве доплате се назива „откуп амортизације“. Износ доплате премије осигурања, откупа амортизације није могућ код закључивања Уговора о осигурању од пожара и неких других опасности.

Подосигурање је износ када је уговорена сума осигурања мања од стварне новонабавне вредности предмета уговорног осигурањем. Износ уговорене обавезе осигураваача се утврђује на начин да се сума осигурања подели са стварном вредношћу и помножи са процењеном висином штете. По истом поступку се утврђује вредност и обавезе осигураваача када је у питању надосигурање, када је уговорена сума осигурања већа од стварне вредности осигураног основног средства. Ако је у уговору уговорено надосигурање, осигураник има право на стварну набавну вредност штете, не узимајући у обзир наплату премије осигурања у већем износу и повећане осигуране суме. Осигураник треба да добије адекватну надокнаду, односно износ штете мора бити пропорционалан са осигураном сумом.

Премија осигурања је цена ризика коју уговарач осигурања, осигураник, плаћа осигурању за преузет ризик, а за узврат уговарач осигурања добија износ осигуране суме за несрећни случај или штетни догађај. Премија се дефинише на основу уговора о осигурању, а зависи од врсте ризика, периода осигурања, начина плаћања премије осигурања што ће одредити тарифу. Премија коју плаћа осигураник се дели на бруто премију, нето премију и режијске трошкове спровођења осигурања. Из премије по закону се издваја и део за превентиву, то је део који се враћа осигуранику од премије. Износ који остаје од премије када се издвоје делови за превентиву и трошкове осигурања зове се функционална премија и она је регулисана Законом о осигурању у Републици Србији.

Тарифа је основ без кога се не може склопити уговор о осигурању. Усвојена тарифа садржи коефицијенте које су утврдили актуари (лица за израду тарифа) на основу меродавних хронолошких параметара оцене одеђеног ризика. Без тарифе не можемо добити осигурану сума, а самим тим ни осигурање.

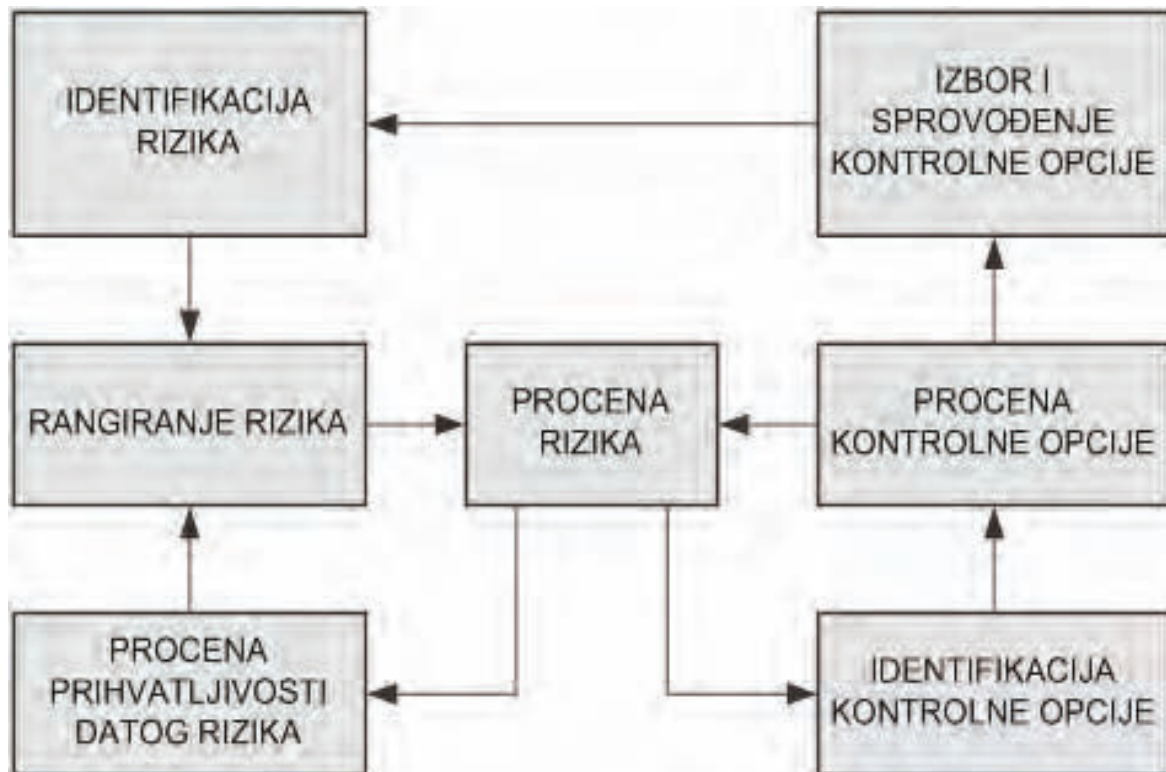
Сума осигурања је износ који уговори уговарач-осигураник, а од кога зависи износ премије осигурања. Пошто је тема рада пожарни ризик у имовини, код имовине сума осигурања може да се уговори на набавну вредност, ако постоји књиговодствена евиденција и то је најчешћи случај код имовине у индустрији. Код цивилног станoviштва је случај да се процењује вредност имовине на основу тржишне вредности неког грађевинског објекта који је предмет осигурања. Оно што је најбитније знати да по Закону о осигурању износ осигуране суме за имовину не може бити мањи, а може бити већи од предмета осигурања. Сума осигурања се обавезно наводи у полиси и регулисана је условима у осигурању од сваког ризика појединачно. Износ осигуране суме је максимални могући износ који уговарач-осигураник може добити за претрпљену штету.

ДРУГИ ДЕО

УПРАВЉАЊЕ ПРОЦЕДУРАМА ПРЕВЕНТИВЕ И ОСИГУРАЊЕМ У ИНДУСТРИЈИ

Први корак у поступку преузимања ризика јесте његова индентификација која мора бити прецизно спроведена, јер се на њу надовезују наредне фазе. Након завршене индентификације ризика врши се његово рангирање и процена његове прихватљивости кроз превентивне мере. Ова фаза је важна, јер се у том тренутку може видети ниво ризика који осигуравајуће друштво може да поднесе и да ли је потребно извршити пренос одређеног процента ризика на реосигурање. Контролне опције у читавом поступку не смеју бити занемарене, јер се путем њих врши праћење и боље дефинисање ризика пожара у осигурању. Након извршене процене ризика уводе се превентивне мере заштите како би се ризик свео на што мању меру што је од значаја и за осигураника и осигуравача.

Слика 5: Фазе и процене ризика и индентификација ризика према препорукама Swiss-Re

Извор: Swiss Re, www.swissre.com/library/archive

У зависности од делатности у оквиру које се врши индентификација ризика саставља се комисија за оцену ризика. Чланови комисије морају да поседују одговарајући ниво стручности и искуства како би читав поступак био спроведен на адекватан начин.

1. Идентификација ризика и поступак са преузимањем ризика у осигурање

1.1. Скица тачне локације

Пре него што се почне са прикупљањем информација по датим објектима најбоље је тражити од индустријске организације ситуацијони план где ће се тачно знати распоред објеката и локација датих објеката.

1. Ситуацијони план-диспозиција индустријске организације треба да садржи: грађевинске објекте, ватрогасну станицу, хидрантску мрежу одакле се организација снабдева водом, локације са експлозивним и самозапаљивим материјалима, локације за искључење електричне енергије и др.
2. Ситуацијони план треба да садржи ситуацију индустријске организације у односу на друге суседне објекте, положај индустријске организације, удаљеност од путева за прилаз, личну ватрогасну станицу и гратску, стање терена, препреке и др.

1.2. Ширија територија-локација

1. Кроз ширу локацију треба сагледати: прилаз индустријској организацији, природне и вештачке сметње, лоцираност станица као и њихову опремљеност, време доласка ватрогасних јединица у зависности од путева проходности, стање терена и климе.
2. Потребно је сагледати и околину-објекте из окружења у односу на објекте индустријске организације, да ли садрже запаљиве и опасне материје које би могле да угрозе објекте индустријске организације—осигураника.
3. Структура терена због могућности проширења пожара и долазак на интервенцију ватрогасне јединице.
4. Климатски услови, ветар који утиче на ширење паљевине или постоји неки остварен ризик код пожарног ризика у осигурању као на пример поплава која је била 15.05.2014.године.
5. Оценити индустријске објекте, да ли су довољно удаљени због ризика бујице и поплаве, удаљеност од водног тока или удаљеност од бујичних зона. Да ли постоји и заштита као што су насипи, канали за одвод вишка воде, црпне пумпе за случај остварења ризика.
6. Ризик пожара ако се оствари најбитнија је удаљеност ватрогасне станице, да се на том путу не налазе ограничења и препреке, подвожњаци, одређена сужења на путу, прелаз преко пруге у истом нивоу, мост одређене носивости и надвожњаци смањеног профила и др.

1.3. Ужа територија-локација

1. Ужа локација у оквиру индустријске организације подразумева: распоред објеката, међусобна удаљеност објеката, висина објеката и густина насељености, зелене површине, могуће препреке код истих, унутрашњи путеви и њихова проходност.
2. Распоред објеката треба пратити у зависности од делатности-процеса који се обавља: материјала од ког су саграђени, јер од тога даље зависи добра процена противпожарног раздвајања, а висина објекта је такође јако битна за развој пожара. У оваквим случајевима увек се мора имати у виду раздвајање објеката због разлике у ризицима, а и даљем сврставању у одређене тарифне групе.
3. Унутрашње саобраћајнице морају имати такав распоред да се може прићи ка сваком индустријском објекту са две стране. Пuteви морају бити адекватни, тако да у сваком тренутку могу примити оптерећење ватрогасног возила, увек морају бити слободни путеви за исте у случају остварења ризика пожара-обезбеђење проходности ватрогасним јединицама.
4. Значајан фактор код ширења пожара представљају зелене површине, они су јако пожељни за ефекат пожарног раздвајања, осим растиња по парковима која спаја пожарни ризик, по висини и простору.

1.4. Грађевински објекти- врстеобјеката

Потребно је поделити објекте у оквиру индустријске организације на:

- Објекте у производњи
 - Објекте за залихе, ускладиштење-магацини
 - Објекте за администрацију
1. **Објекти у производњи** су најбише изложени пожарном ризику, опасности, али простор за редуковање и проширење пожара је мали, пожар се открива у почетној фази док ватра није узела шире размере.
 2. **Објекти за ускладиштење залиха-магацини** служе за складиштење готових производа, делова, полуфабриката, робе. Овде је пожарни ризик мањи, али када наступи осигурани случај –пожар. Приликом отклањања пожара углавном се стиже са закашњењем, тако да само његово гашење је теже, а понекад неоствариво.
 3. **Објекти за администрацију** су изложени мањем пожарном ризику, пожари су ретки.

Грађевинске конструкционе карактеристике су јако битне за пожарни ризик под њима подразумевамо:отпорност материјала од кога је саграђен објекат, како реагује на загревање, високе температуре, ватру. Њихова ватроотпорност у зависности од премаза и облога, да ли поседују противпожарни лифт и сл. Проходност до излаза, ходници и степеништа за случај евакуације људи и пролаз ватрогасаца у гашењу пожара су такође јако важни. У зависности од технологије производње, односно шта се производи, који се материјали, запањиве течности, гасови користе битно је да постоје експлозивни одушци за усмеравање експлозије. Јако је битно сагледати све опасности које могу да доведу до пожарног остварења, односно до спашавања опреме, људи и др.

1.5. Систем загревања и вентилације

Обухвата:

1. Начин загревања и врсте овог система у које се укључује централно грејање, ваздух, пара, отворено ложиште.
2. У случају пожара јако је битан одвод топлоте и дима.
3. Вентилација може бити природна и вештачка, обавезно сагледати да ли постоје наменски отвори у случају пожара.

1.6. Електро- инсталације са громобраном

Обухвата:

1. Стање електро инсталације и њена сигурност
2. Стање громобрана са системом
3. Како искључити напајање у случају пожара
4. Резервно напајање које мора бити активно за лифтове, напајање пумпи, аларм за дојаву пожара.

Код електро инсталација битно је да се испоштују критеријуми пројеката. Идејно решење мора бити постављено тако да омогући да физичко стање у индустријској организацији буде идентично са пројектним. Мере које обавезно морају бити спроведене: димензионисање, начин полагања водова, електрична и механичка заштиту истих. Ако су водови подземни треба сагледати како су проведени, да ли има процепа у отворима кроз који може да прође дим или ватра, у овом случају битна је изолација. Ако је мрежа висећа (ваздушни вод) треба проверити да ли су сви каблови обложени превентивно због микро прашине.

1.7. Технолошки поступак у производњи

Обухвата:

1. Технолошки поступак и врсту производње у оквиру индустријског предузећа.
2. Капацитет производње индустријског предузећа.
3. Укупан број запослених и број људи по сменама.
4. Основне физичко-хемијске особине запаљивих материја и материјала који се користи у процесу производње.
5. Угроженост производно-техничког процеса и њихове опште мере заштите.
6. Процеси који у току производње и прераде прелазе из једног агрегатног стања у друго, дешавају се на повишеној температури и притиску. Поставља се питање да ли се ови процеси обављају са отвореним пламеном или не, или варничењем.
7. Треба дефинисати начин довода, одвода флуида који су запаљиви (метан, пропан, бутан и др), детаљније сагледати и извршити мерења притиска и температуре.

8. Битно је сагледати све уређаје у погону за гашење пожара ради безбедности од експлозије и пожара, а у случају одступања истог момента реаговати на спровођење превентивних мера.

У објекту где се одвија производња треба сагледати целокупни технолошки процес, све врсте материјала који се користе у току производног процеса, јако је битно дефинисати количине тих материјала. На основу свих ових података које смо дефинисали ради се оцене ризика од пожара по одређеном степену угрожености. Од начина на који ћемо водити одређени систем доста зависи и степен угрожености од пожарног ризика. То значи да треба ускладити одговарајуће услове средине, на пример ако је висока температура која може да изазове експлозију, изолованост ел. инсталације и др. Индустријско предузеће треба да поседује решења које неће довести до пожарног ризика у складу са прописима и законом. Кад кажемо пожарно оптерећење онда мислимо на материјал, његову количину, а то повлачи ризик од ширења пожара. Такође је битно да ли долази до испарења, топљења у току ових процеса, да ли настаје експлозивна прашина. На пример, многи материјали и ако су чврстог агрегатног стања, а нађу се у облаку прашине са ваздухом као гасови или пара који сједињењем изазивају експлозију.

Нарочито треба обратити пажњу на само загревање неких материја који у додиру са влагом испољавају, односно ослобађају запаљиве гасове или у контакту са запаљивим материјама и течностима изазову паљење. Сви објекти као ни места у индустриској организацији нису подједнако угрожена од ризика пожара са становишта максималне могуће штете, а то треба имати на уму. У погледу опасности од пожара и експлозија најризицијнији су погони са запаљивим супстанцама који се могу запалити у случају када се нађу и сједине са кисеоником и по деловањем воде, запаљиве течности њихова тачка горења је 28°C . Овде спадају индустријски погони за производњу гаса, чија је доња граница нижа од 10%. У следећу категорију потпадају погони где се обрађују или производе течности чија је тачка запаљивости од 28°C - 120°C , гасовите супстанце где је дојња граница експлозивности изнад 10%. Овде спадају погони за прераду, транспорт лигнита при овом процесу транспорта прераде угља издваја се експлозивна прашина. У следећу категорију спадају погони за обраду, прераду чврстих материја и течности чија је тачка запаљивости изнад 120°C . Овде спада тексилна индустрија, прерада дрвета, производња хартије. Даље по опасности су погони где се налазе несагориве супстанце у топлом стању при чему се може ослободити топлота или искра, а то су ливнице, ваљанице, котларнице.

У задњу категорију по опасности од пожара спада производња несагоривих супстанци и материјала у хладном стању. Овде би могли да се сврстају погони прераде меса, млек, механичка обрада метала и др. Ова категоризација има велики значај не само у сагледавању пожарног ризика, овом поделом се разврстава класа опасности и сагледавају се мере заштите.

1.8. Енергетски објекти и њихов развод

Под ове објекте спадају:

1. Електричне инсталације
2. Извор енергије, генератори и трансформатори
3. Развод мреже, подземни, ваздушни
4. Како се напаја објект (замкаста, радијална мрежа)
5. Шема под развода и кабловских међувеза
6. Начин за искључење подразвода
7. Сигнализација радног стања

1.9. Термоенергетска постројења

Под ове објекте спада:

1. Котларнице су постројења под инспекцијским надзором, техничка документација мора бити задовољена, ту се ради са судовима под притиском. Овде су битне карактеристике: капацитет, локација и техничке карактеристике.
2. Пропан-бутан и ацетиленске станице (оне морају бити смештене у посебне објекте) и по тех.прописима одвојене. Посебно се захтева контрола топлоте и проветравање, као и врсте осветљења у простору и загревање.
3. Мере регулационих станица за природни гас (постројење за мерење и регулацију).

1.10. Снабдевање водом

1. Водови и хидранти
2. Наменску хидрантску мрежу у случају пожара, мора садржати резервоаре, базене или бунаре.

Најбитнији су капацитети ових извора, јако је битан притисак, распоред на наменски одређена места ради покривености, растојање хидраната је до 40 м и несме бити веће од 80м.

1.11. Ватрогасне службе и служба заштите од пожара

Основна правила пословања сваког предузећа, ако постоји опасност од пожара је да организују службу заштите од пожара. У складу са прописима организације су обавезне да донесу посебни правилник, својствен организацији од заштите пожара. Када се преузима ризик у осигурање од пожара потребно је сагледати да ли су донете и предузете све правне и законске норме.

1.12. Средства и уређаји за дојаву и гашење пожара

Потребно је сагледати са каквим уређајима и средствима радна организациона јединица располаже.

- Сагледати контролне превентивне мере и начин на који се оне спроводе.

- Опремљеност ватрогасаца ручним детекторима запаљивих гасова и пара у обавези су да критична места контролишу прописани број пута у току смене и то региструју у књигу.

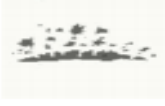
Оно што активира снаге у случају пожара у оквиру радне организације и ван ње су:

1. Систем за благовремено откривање насталих пожара, присутност експлозивних пара и гасова, појава прашине и дима.
2. Уређај за дојаву пожара, да ли је ручни или аутоматски, да ли реагује на висину температуре или појаву дима.
3. Да ли се уређаји који региструју пожар јављају звучно или аутоматски уз визуелни приказ опасности експлозије и пожара.

Класе пожара:

1. Пожари класе „А“
2. Пожари класе „Б“
3. Класа пожара „Ц“
4. Класа пожара „Д“

Табела 2: Врсте пожара и средства за гашење према класама

	Vrsta početnih požara	Sredstva za gašenje
А	Požari čvrstih materija-koje gore plamenom ili žarom (isključivši metale) na primjer: drvo, tekstil, ugljen, biljne materije, plastika, slama, papir i sl.	 Voda, pjena, prah, haloni, pijesak.
Б	Požari tečnih i lako topljivih materija-benzina, benzola, ulja, masti, lakova, asfalta, smole, voska, etera, alkohola i drugih.	 Prah, pjena, haloni, ugljendioksid, voda u vidu raspršene magle i za hlađenje.
Ц	Požari zapaljivih gasova-metana, butana, propana, vodonika, acetilena, gradskog plina i drugih gasova.	 Prah, haloni, ugljendioksid, voda samo za hlađenje posuda.
Д	Požari lakih metala-koji gore jakim žarom-aluminijum, magnezijum i njihove legure, elektron i drugi, osim	 Specijalni prah, suvi pijesak, kamena prašina.

2. Интерна процедура превентиве у оквиру индустријске организације

Запослени у индустријској организацији су упућени на правилник о примени и спровођењу мера заштите од пожара. Скоро свака индустријска организација поседује овакав правилник кога морају сви да се придржавају, посебно они који су условљени Законом о заштити од пожара. Чак и они који нису ангажовани у оквиру организације морају се придржавати овако дефинисаног правилника. Највиши органи управљања индустријске организације морају да усвоје план на бази кога ће се спровести заштита од пожара који укључује мере индентификације ризика и поступака са преузимањем ризика у осигурању, неопходна новчана средства као и техничку документацију. На овај начин се доказује индентичност оцене пожара у оквиру индустријске организације и пожарног ризика у осигурању.

Приликом изградње нових објеката морају се поштовати нормативи који су прописани законом као и дефинисани стандарди. У зависности од делатности којом се бави индустријска организација одређују се заштитне мере које ће минимизирати пожарни ризик. Све електро инсталације морају да имају пројектну документацију која ће потврдити безбедносне мере од пожарног ризика што се односи на све друге сличне инсталације. За све запаљиве материје морају се испоштовати прописане безбедносне мере у вези њиховог складиштења и употребе што је регулисано техничким прописима. Средства која се користе за противпожарну заштиту морају бити прописана у складу са важећим стандардима. Ова средстава морају бити јасно означена и доступна у индустријској организацији. Без дозволе не могу се употребљавати средства која имају повишену температуру и индустријску организацију излажу додатној опасности од избијања пожара у њеним просторијама. Због тога је строго забрањено користити решое, пећи и друго. Правилником се мора дефинисати начин одржавања основних средстава којом располаже индустријска организација, а која су ангажована у процесу производње у погуну где се таложи прашина која у комбинацији са одређеним течностима може изазвати пожар. Из тог разлога треба одржавати погон по важећим прописима.

Све контроле у вези апарата за дојаву пожара морају имати редовну контролу што је неопходно евидентирати у складу са прописима. У складу са Законом о заштити од пожара све сложене технолошке индустријске организације за сваку технологију морају поседовати референта за противпожарну заштиту који ће пратити законе, прописе и инспекцијски надзор. Референт противпожарне заштите мора у складу са претходно наведеним спроводити и контролисати спроведене мере заштите. Индустријска организација мора имати посебан правилник за спровођење обуке, гашење пожара, спашавање људи и имовине и коришћење средстава ватрогасне јединице. При избијању пожара најбитнији су поступити по правилнику. На основу систематизације послова у индустријској организацији предвиђа се одређен број извршилаца који ће бити ангажован у служби противпожарне заштите који морају поседовати захтевани степен стручне спреме, а који је прописан законом. Због непоштовања и неспровођења одређених мера противпожарне заштите морају сносити одговорност одређена лица са функцијом у индустријској организацији. У току пожара сваки радник има дужност и одговорност да учествује у гашењу истог, од тог момента он је ослобођен свих радних обавеза и задатака.

Радници који се не придржавају правилника индустријске организације у току пожара и не учествују у његовом гашењу сnose одговорност за своје поступке, чиме врше повреду радне обавезе у вези чега ће бити спроведен дисциплински поступак. Сем одговорности радник који се тако понашао мора да сноси материјалну одговорност што је чак дефинисано по процедури. Сваки радник има обавезу по закону и правилнику да буде укључен у поступак провере и обуке везано за противпожарну заштиту у индустријској организацији. На тај начин се информише о дужностима и обавезама везано за део организације и радно место у коме ће радити или ради за случај избијања пожара. У поступак провере знања радника улази обука у вези употребе апарата за гашење пожара што је од посебне важности у тренутку избијања пожара. Обука и провера знања је тачно дефинисана и спроводи се у тачно дефинисаним временским интервалима. Обуку спровode стручна лица која раде у оквиру службе заштите од пожара у индустријској организацији.

Правилником су јасно дефинисане одговорности заштите од пожара код одређених послова у процесу производње где је степен пожарне опасности већи. На пример, заваривања, лемљења и резања спадају у ову категорију, па су поступци у вези истих уређени правилником о понашању и спровођењу ових радњи. Оно што је најбитније у оквиру једне индустријске организације је спровођење контролних мера противпожарне заштите које морају бити јасно дефинисане у складу са законом, правилником или процедуром. Процедура најбоље контролише мере превентиве у оквиру индустријске организације где се јасно дефинишу одговорности и поступци. Контрола се спроводи и утврђује се да ли постоје одређене неправилности што се констатује у извештају, на основу тога се дефинише предлог заштитних мера за њихово отклањање. Одговорно лице је дужно да спроведе предложене мере, а у случају одступања од истих сноси одговорност.

Увођењем интерних процедура и правилника у склопу службе заштите од пожара индустријске организације уређене су мере за спровођење заштите од пожара које су регулисане законским нормама, правилницима који су обавезни за сваког запосленог лица. Сваки радник има одговорност да пријави пожар непосредном руководиоцу и полицији која мора то да евидентира и обавести надлежне службе. Евиденција органа унутрашњих послова је битна за регулисање правних норми и одговорности које детерминишу наплату штете. Процедуре и правилници се мењају са променом пожарног ризика у оквиру индустријске организације. Може се извести закључак да је могуће извршити допуну или измену правилника или процедуре у одређеним тачкама, а некада је неопходно извршити и измену целокупне процедуре и правилника. Све измене у оквиру правних аката у индустријској организацији морају бити спроведене у складу са законским прописима.

Овим правилником контролише се пожарни ризик који испуњава одредбе из уговора о пожарном осигурању где су дефинисане превентивне мере, чијим спровођењем се испуњава законска обавеза и смањује могућност настанка штетног догађаја. На тај начин се унапређује рад и осигуравајућег друштва у погледу смањења издвојених средстава за надокнаду штете што се позитивно одражава на структуру капитала као и на његову солвентност. Осигураник, уговарач на основу позитивног техничког резултата услед спровођења превентивних мера умањује премију осигурања према осигуравајућем друштву. Може се закључити да осигураник и осигуравач остварују корист на бази спровођења интерних процедура.

Субјекти у првој и другој категорији угрожености од пожара обавезни су да примењују Закон о заштити од пожара ("Сл. гласник РС", бр. 111/2009 и 20/2015). План заштите од пожара садржи:

- 1) Приказ постојећег стања заштите од пожара;
- 2) Процену угрожености од пожара;
- 3) Организацију заштите од пожара;
- 4) Предлог техничких и организационих мера за отклањање недостатака и унапређење стања заштите од пожара;
- 5) Прорачун потребних финансијских средстава;
- 6) Прописане прорачунске и графичке прилоге;
- 7) Прорачун максималног броја људи који се могу безбедно евакуисати из објекта.

Оцена пожарног ризика у осигурању и превентиви

Постројење за припрему и прераду воде

1. Локација објекта: адреса
и бројеви катастарских
парцела на којима су Нови Сад
објекти изграђени
2. Списак објеката на
наведеним катастарским
парцелама и редни број Постројење за прераду и припрему воде, котлова
из ситуационе карте
објеката Нови Сад
3. Намена објекта Декарбонизација воде
4. Кратак опис
технолошког поступка
са инсталираним
капацитетима Припрема (декарбонизација) сирове воде за потребе
постројења у смислу котлова
производње, прераде,
промета итд.
5. Попис врста и количина
запаљивих материјала
које се користе, Дрво, ел. каблови, уље за подмазивање пумпи
прерађују или
складиште

6. Капацитети и врсте свих резервоара и објеката за запаљиве материје.(Закон о запаљивим и горивим течностима и запаљивим гасовима, Закон о заштити од пожара("Сл. гласник РС", бр. 111/2009 и 20/2015) Правилник о изградњи постројења за запаљиве течности и о ускладиштавању и претакању запаљивих течности ("Сл. лист СФРЈ", бр. 20/71)	Хемикалије које се користе: - Хлороводонична киселина 36% (51t) - Натријум-хидроксид 40% (61t) - Ферихлорид 40% (15t), - Креч-хидрат (11t) - Амонијум-хидроксид 16% (2,6t) - Хидразин-хидрат 33,4% (3t)
7. Величина објекта, врста конструкција и материјали од кога су објекти изграђени	<p>$P=768,87m^2$, ПР+1
Зидани објекат(опека) армиранобетонска међуспратна конструкција, кров је бетонска плоча</p>
8. Подаци о примењеним мерама заштите од пожара и уграђеним системима заштите од пожара	<p>Спољашња и унутрашња хидрантска мрежа*
и апарати за почетно гашење пожара.**
Стабилни систем за дојаву пожара.***</p>
9. Број запослених радника и број људи који борави у објектима	25****
10. Категорија угрожености од пожара	III.4*****

Извор: Индустриска организација „Н“ из Новог Сада

*Правилник о техничким нормативима за хидрантску мрежу за гашење пожара ("сл. Лист СФРЈ", бр. 30/91)

**Правилнико техничким нормативима за хидрантску мрежу за гашење пожара ("сл. Лист СФРЈ", бр. 30/91)

*** Правилнико техничким нормативима за заштиту електроенергетских постројења и уређаја од пожара ("Сл. лист СФРЈ", бр. 74/90), Правилник о техничким нормативима за стабилне инсталације за дојаву пожара("Сл. лист СРЈ", бр. 87/93

****Закон о заштити од пожара("Сл. гласник РС", бр. 111/2009 и 20/2015)

*****Закон о заштити од пожара("Сл. гласник РС", бр. 111/2009 и 20/2015)

Грађевинска ситуација*****

1.тип објекта	Зидани
2.Висина	6,5 м
3.Зидови	Опека 25 м
4.Кров	Бетонска плоча изолована
5.Међуспратна конструкција	Бетонска плоча
6.Врата спољна	метална
7.Врата унутрашња	метална
8.Прозори	метални
9.Врата спољна	метална
10.Врата унутрашња	Дрвена и метална
11.прозори	метални

Извор: Индустијска организација „Н“ из Новог Сада

*****Закон о заштити од пожара("Сл. гласник РС", бр. 111/2009 и 20/2015)

На основу наведених параметара долази се до категоризације угрожености од пожара што је уређено новим законом. То унапређује оцену пожарног ризика у осигурању. Сваки индустријски објекат који буде грађен у пројекту мора имати категоризацију угрожености од пожара. На овај начин уредиће се тарифни систем, односно тачно ће се знати пожарна угроженост за сваки објекат, а пропорционално томе биће одређена тачна премија осигурања, односно цена ризика. Новим законом унапређују се превентивне мере и тачна оцена пожарног ризика у индустрији. На овај начин тачно ће се знати од ког материјала и на који начин треба градити објекте у индустрији поштујући прописане мере како би се извршила превенција од пожарног ризика.

Микролокација

Објекат је лоциран у источном делу круга топлана на довољном одстојању од суседних објеката тако да није могућ пренос пожара са овог објекта на суседне ни обрнуто. Унутрашње саобраћајнице су изграђене тако да омогућавају прилаз ватрогасне технике објекту са четири стране у циљу интервенције у случају настанка пожара. Објекат представља посебан пожарни сектор (**односи се на тачку 1.1, 1.2**)

Технолошки процес рада

У објекту се врши припрема (декарбонизација) воде за потребе котлова. Сирови вода из реке директно улази у реактор где се врши декарбонизација, а потом уводи у пешчане филтере из којих се вода уводи у базен дека воде. Из базена дека воде, дека вода се пумпом уводи у линију за деминерализацију. Изласком из линије деминерализације деми вода одлази у резервоар деми воде из кога пумпе напајају котлове. Уз погон шахти смештене су 2 x 2 цистерне за HCl/NaOH , а са друге стране зграде цистерна за FeCl_3 . У склопу зграде је и одељење лабораторије где се врши свакодневна контрола воде у разним фазама прераде. Од запаљивих материјала у објекту је присутно дрво. ПВЦ изолација електро кабли и уље у затвореним системима за подмазивање ротирајућих делова пумпи па се могу очекивати пожари класе А, Б и Е. (**односи се на тачку 1.7**)

Загревање и проветравање

Загревање се врши централним системом загревања. Проветравање се обавља природним путем преко врата и прозора и принудним путем преко вентилатора. (**односи се на тачку 1.5**)

Мере санације

Стање елемената објекта не захтева санације и додатну против пожарну заштиту. (**односи се на тачку 1.7**)

Снабдевање ел. енергијом, врста и опис електроинсталације (**односи се на тачку 1.6**)

Снабдевање објекта електричном енергијом опште намене, за осветљење и инсталацију прикључница, врши се из разводног ормана, који се налази у приземљу у улазном делу објекта код степеништа за спрат и причвршћен је на зид. Овај разводни орман напаја се из постројења– осветљење. (**односи се на тачку 1.8**)

Слика 6: Разводи ормар

Извор: Архива аутор

Места искључења ел.струје у објекту

Електрична инсталација у објекту портирнице може се искључити дејством на главни прекидач разводног ормана у самом објекту или у нисконапонском постројењу осветљење, а електромоторног погона искључењем напајања по појединим разводним ораманима моторног погона у самом објекту или за цео објекат на одговарајућем разводном орамну у постројењу електромоторног погона. **(односи се на тачку 1.6)**

Слика 7: Разводни ормар са главним прекидачом

Извор: Архива аутора

Мере санације

Собзиром на хемијски агресивну средину у којој се налазе електроинсталације и остали уређаји потребно је посветити пажњу одржавању опреме и уређаја од корозије. Оспособити живе светиљке у којима недостаје сијалица. **(Односи се на тачку 1.6)**

Слика 8: Хидрански ормар

Извор: Архива аутора

Снабдевање водом за гашење пожара

Објекат је покривен хидрантском мрежом, а хидрантски орамни попуњени потребном опремом. **(Односи се на тачку 1.10)**

Слика 9: Тастер у случају пожара

Извор: Архива аутора

Инсталације, уређаји, и апарати за дојаву и гашење пожара

Објекат је заштићен системом дојаве пожара и то са пет ручних јављача. Системи за гашење пожара нису присутни. Једино средство везе и обавештавања је телефон.
(Односи се на тачку 1.12)

Слика 10: Против пожарни апарати

Извор: Архива аутора

Апарати за гашење пожара

За гашење почетних пожара, објекат је опремљен апаратима за гашење типа:

S - 6 2kom

S - 9 4 kom

CO2 - 5 6 kom

(Односи се на тачку 1.12)

Мере санације

Контроле – одржавања вршити према упутствима произвођача опреме, а о истим успоставити евиденције (интерне – овлашћене установе). Апарати који се примењују у погонима у зависности од потребе са својим карактеристикама.

Апарат за гашење пожара ЦО2-5

- Ознака апарата CO2-5
- Класе пожара „Б“ и „Ц“
- Количина средства за гашење (CO2-5) 5kg
- Домет млаза 3-4 m
- Подручје коришћења од -30°C до 60°C

- Радни притисак 56 bar
- Стандард SRPS Z.C2. 040
- Гаси ел.уређаје до 1000V

1. Апарат за гашење пожара CO2-10

- Ознака апарата CO2-10
- Класе пожара „Б“ и „Ц“
- Количина средства за гашење (CO2-5) 10kg
- Домет млаза 5 m
- Подручје коришћења од -30°C до +60°C
- Радни притисак 56 bar
- Стандард SRPS Z.C2. 140
- Гаси ел.уређаје до 1000V

2. Апарат за гашење пожара S-6 (са бочицом)

- Ознака апарата S-6
- Класе пожара „А“, „Б“, „Ц“
- Средство за гашење: Универзални прах (А,Б,Ц)
- Количина средства за гашење - 6kg
- Домет млаза min 5m
- Подручје коришћења од -30°C до +60°C
- Радни притисак мин.12 bar
- Стандард SRPS Z.C2. 035
- Гаси ел. уређаје до 1000V

3. Апарат за гашење пожара S-6А (стални притисак)

- Ознака апарата S-6А
- Класе пожара „А“, „Б“, „Ц“
- Средство за гашење: Универзални прах (А,Б,Ц)
- Количина средства за гашење - 6kg
- Домет млаза 6 m
- Подручје коришћења од -30°C до +60°C
- Радни притисак мин. 12 bar
- Стандард SRPS Z.C2. 035
- Гаси и ел. уређаје до 1000

4. Апарат за гашење пожара С-9 (са бочицом)

- Ознака апарата S-9
- Класе пожара „А“, „Б“, „Ц“
- Средство за гашење: Универзални прах (А,Б,Ц)
- Количина средства за гашење - 9kg
- Домет млаза мин 4,5 m
- Подручје коришћења од -30°C до +60°C
- Радни притисак мин..12 bar
- Стандард SRPS Z.C2. 035
- Гаси ел. уређаје до 1000V

5. Апарат за гашење пожара S-9А (стални притисак)

- Ознака апарата S-9A
- Класе пожара „А“, „Б“, „Ц“
- Средство за гашење: Универзални прах (А,Б,Ц)
- Количина средства за гашење - 9kg
- Домет млаза 4,5 m
- Подручје коришћења од -30°C до +60°C
- Радни притисак мин.12 bar
- Стандард SRPS Z.C2. 035
- Гаси ел.уређаје до 1000V

6. Апарат за гашење пожара S-50 (са боцом)

- Ознака апарата S-50
- Класе пожара „А“, „Б“, „Ц“
- Средство за гашење: Универзални прах (А,Б,Ц)
- Маса праха 50 kg
- Домет млаза 10 m
- Подручје коришћења од -30°C до +60°C
- Радни притисак мин.12-14 bar
- Стандард SRPS Z.C2. 135
- Гумено цево са металним уводником
- Гаси ел. уређаје до 1000V

7. Апарат за гашење пожара S-50A (под сталним притиском)

- Ознака апарата S-50A
- Класе пожара „А“, „Б“, „Ц“
- Средство за гашење: универзални прах (А,Б,Ц)
- Маса праха 50 kg
- Домет млаза 10m
- Подручје коришћења од -30°C до +60°C
- Радни притисак мин.12-14 bar
- Стандард SRPS Z.C2. 135
- Гумено цево са металним уводником
- Гаси ел. уређаје до 1

8. Апарат за гашење пожара водом и пеном ВП-15 (Брентача)

- Ознака апарата **ВП-15**
- Средство за гашење воде и ваздушна пена
- Време дејства 100 sec.
- Домет млаза: вода – 7m пена – 4m
- Количина средства за гашење: вода -14 dm³
пенило – 0,6 dm³
- Подручје коришћења: од 0°C до +60°C

9. Напртњача

- Запремина: 25l
- Домет пуног млаза: 10m
- Домет распршеног млаза: 5m
- Време деловања: 5min
- Тежина: бреше-бренте 2kg, сисаљке 0,6kg, max:27,6kg
- Подручје деловања: од 0 °с до +75 °с

10. Апарат за гашење пожара S-100

- Ознака апарата S-100
- Класе пожара „А“, „Б“, „Ц“
- Средство за гашење: Прах на бази натријум-бикарбоната
- Маса праха 100 kg
- Време дејства 60s
- Домет млаза 10m
- Подручје коришћења од -20°C до +60°C
- Радни притисак мин.12 bar
- Стандард JUS Z.C2. 135
- Гумено црево са металним уводником
- Гаси ел. уређаје до 1000V

Слика 11: Против пожарни апарат

Извор: Архива аутора

Као и превентивним радњама које су спроведене и имплементиране у функцији смањења његовог остварења. Предлог мера се увек даје и оне су најбитније у контроли изложености одређеног ризика у погону од пожара. Ове мере су битне да не би дошло до остварења ризика од пожара и неких других опасности, овим мерама ми управљамо ризиком. Јако је битно познавати закон и примењивати га. Превентива је кључни елемент у контроли ризика.

ПРОЦЕДУРА ИЗВЕШТАВАЊА

о извршеном прегледу- контроли погона

ОПИС ПРЕГЛЕДА:	Редован преглед стања заштите од пожара
ЗАКОНИ И ПРАВИЛНИЦИ:	Закон о заштити од пожара (Сл. гласник бр. 111/09); План заштите од пожара, Правила заштите од пожара, Правилник о техничким нормативима за покретне и затворене судове за компримиране, течне и под притиском растворене гасове (Сл. гласник бр. 21/2010 и 8/2012)
ОПИС НЕСПРОВЕДЕНИХ МЕРА У ИНДУСТРИЈСКОЈ ОРГАНИЗАЦИЈИ	У жичаном магацину за техничке гасове који се налази поред пожарног пута у близини зграде Хемијске припреме воде уочени су следећи недостаци: 1. Није обележено које су празне, а које су пуне боце 2. На појединим боцама са гасовима нису постављене заштитне капе 3. Ниједна боца са гасом у поменутом магацину није обезбеђена од пада 4. Нису постављене табле забрана
УОЧЕНЕ НЕПРАВИЛНОСТИ КОД ПОЖАРА	1. Обележити које су празне, а које пуне боце 2. Поставити заштитне капе на боцама на којима исте недостају 3. Обезбедити боце (везивањем или на неки други начин) како не би могло да дође до њиховог пада 4. Поставити табле забране пушења, забране коришћења алата који варнички и забране употребе отвореног пламена
ПРЕДЛОЖЕНЕ МЕРЕ НА ОСНОВУ ПРАВИЛНИКА	- За отклањање недостатака задужује се: Одговорно лице за овај део погона, то је обично управник или директор. Оптимални рок је 5 дана.

ДАТУМ ПРЕГЛЕДА _____
МЕСТО ПРЕГЛЕДА _____

Извор: Анализа аутора

На основу свих предузетих законских мера уз поштовање правилника противпожарне заштите, ризик се своди на минимум. Међутим, поред придржавања превентиве која је

регулисана законом могуће је остварење ризика што води настанку штетног догађаја од пожара. У индустрији до сада није била пракса додељивања одговорности услед не постојања адекватних интерних процедура у осигурању приликом настанка штетног догађаја у погону. Нису била дефинисана лица и њихове одговорности за пријављивање штетног догађаја, што је изазвало немогућност праћења ризика који се односи на превентиву. Услед неодговорности и не пријављивања насталог штетног догађаја индустрију је излагало губитку у погледу наплате истог. У случају да су штетни догађаји и били пријављени документација као пропратни доказни материјал је била непотпуна из разлога не постојања одговорности и процедуре прикупљања докумената за доказивање штетног догађаја.

Приликом настанка штетног догађаја у зависности од врсте осигурања и обима штете као и локације где се она манифестовала постоје разлике у погледу спровођења процедуре и одговорности у оквиру индустријске организације. Да би били сви упознати са дужностима и одговорностима везано за штетни догађај, његову санацију и даље поступање у његовом решавању било је неопходно увести процедуру интерног карактера. Као код превентиве из претходног примера, на основу правилника и закона мере противпожарног ризика су регулисане за разлику од осигурања где одговорности нису прецизиране и додељене. Недостаци оваквог поступања одражавали су се на велики број не одрађених одштетних захтева што је условило потребу да се изврши груба процена. У случају када осигураник није у могућности да прикупи потребну документацију која је потребна осигуравачу да би урадио процену штете, приступа се процени штете на основу искуства или сличних догађаја из претходних година увећано за реалне трошкове у текућој години, по примеру претходних штетних пожарних догађаја. У том случају без доказне документације, као што су фактуре, радни налози, требовање и слично утицало се на смањење износа и одлагање решавања одштетних захтева.

Да би се унапредило пословање у области осигурања и пожарног ризика стручни тим једне службе у оквиру индустријске организације чији сам ја била члан уочио је значај увођења интерне процедуре чијој изради се посебно посветио. Израдом документа од којих је најбитнија „Интерна пријава“– свих штетних догађаја који се десе у оквиру организације пријављивали су се путем ње. Процедуром су дефинисане одговорности у вези пријаве штетног догађаја које су сведене на одређену структуру људи у оквиру индустријске организације. Примена наведене процедуре у противпожарној заштити доприноси добијању тачних података везаних за анализу штета. Резултат анализе штетних догађаја формира превентиву, као и правилне и тачне мере које ће бити предузете захваљујући тачности података. На основу анализе која је спроведена уважавајући интерну процедуру осигурања везано за интезитет штетних догађаја одређује се износ који ће индустријска организација добити од осигуравајућег друштва. Новац добијен од осигуравајућег друштва за превентиву контролише Народна банка Србије и у том поступку постоји регулисана процедура која мора бити испоштована. Народна банка Србије тражи доказ где су новчана средства уложена за спровођење превентивних мера. Одређивањем могуће максималне штете поставља се граница максималног износа оствареног ризика-штетног догађаја за одређени део уговореног ризика.

3. Интерна процедура осигурања пријаве и анализа штета у индустрији

Анализа штета се врши на основу штета насталих у претходном периоду и садржана је у кварталним, годишњим и трогодишњим извештајима о насталим штетама у индустријској организацији, односно збирно на одређеном нивоу организације, а сачињавају их стручна лица за осигурање.

Извештаји о насталим штетама, садрже:

- Податке о броју пријављених штета,
- Податке о броју ликвидираних штета,
- Врсте и ризике осигурања,
- Висину премија по уговореним ризицима,
- Извештаје о насталим штетама.

На основу анализа штета у кварталним извештајима и годишњем извештају Служба осигурања сачињава предлог осигурања по врстама ризика за наредну пословну годину. Анализа штета садржаних у кварталним извештајима и у годишњем извештају Служба осигурања и Сектор за Безбедност и здравље и Заштите од пожара сачињавају предлог превентивног деловања у циљу смањења ризика настанка штетних догађаја. Који се уз сагласност датих резултата и анализе штетних догађаја даље прослеђују на разматрање за спровођење превентивних мера. Предлог превентивног деловања је основ за подношење захтева осигуравачу да од техничке премије осигурања издвоји средства за превентивно улагање у захтеване ризике осигурања. Захтев осигуравачу са припадајућом документацијом која је сакупљена на основу процедура Службе заштите и Службе осигурања, подносе осигуравачу. Интерна пријава штете је образац за пријаву штетног догађаја у оквиру индустрије. Након настанка осигураног случаја одговорно лице у погону одређено од стране директора погона, попуњава интерну пријаву- *Пријава штете*² и доставља Одељењу за послове осигурања дефинисаног дела индустријске организације.

Пријава штете осигуравајућем друштву од стране осигураника поштовањем следећих поступака који су прописани интерном процедуром индустријске организације. Након пријема интерне пријаве штете, референт надлежног одељења Службе осигурања попуњава одговарајући образац пријаве штете што се прослеђује осигуравајућем друштву. Пријаву потписује и оверава овлашћено лице осигурања и доставља осигуравачу. Осигуравач по пријему пријаве штете излази на увиђај са руководиоцем надлежног Одељења за послове осигурања, односно стручним лицем осигурања и потврђује истинитост осигураног случаја.

Лице одређено од стране техничког директора индустријске организације, односно руководиоца сектора Дирекције који води послове санације штете дужно је да прикупи неопходну документацију потребну за обрачун штете и исту благовремено достави Служби осигурања, односно надлежном Одељењу за послове осигурања.

² Процедура управљањем пословима осигурања у индустријској организациј „Н“

Директори погона, односно руководиоци сектора (или запослени кога они одреде) су у обавези да информишу запослене у погону/сектору о обавези пријављивања сваког насталог штетног догађаја. У случају настанка штетног догађаја следећи корак је санација истог, где је неопходно прикупити пропратну документацију у току отклањања штетног догађаја.

Комплектирање документације за решавање штете индустријске организације

У случају настанка штетног догађаја одговорност је на техничком директору погона, односно руководиоцу сектора (или запослени кога они одреде) који доставља Служби осигурања следећу документацију:

- Радни налог;
- Дефектажну листу;
- Евиденцију о утрошеним радним сатима људства;
- Радне листове механизације;
- Техничку документацију;
- Магацинска требовања;
- Цене набављених делова уз копију купопродајног уговора.

У случају ангажовања трећих лица за отклањање последица осигураног случаја главни инжењер или директор погона доставља Служби осигурања копију понуде као и фактуру по завршеном послу. Уколико се ради о већим и сложенијим осигураним случајевима потребно је доставити и извештај комисије која утврђује узрок настанка осигураног случаја, коју формира директор индустријске организације. Уколико је осигурани случај настао као последица пожара и уколико је на лицу места било ангажованих ватрогасних јединица ван предузећа и вршен је увиђај органа Министарства Унутрашњих послова, неопходан је и извештај-записник Министарства Унутрашњих Послова.

Израда записника између осигуравача и осигураника

По прикупљеној документацији о настанку штете одговорна лица осигураника и осигуравача приступају изради записника и детаљно описују настали штетни догађај као и укупну висину настале штете. Записник се сачињава у три примерка од којих један добија осигураник (Служба осигурања). За штете мањег обима, хаварије или пожара постоје стручни сарадници у Служби осигурања који прилажу потребну документацију осигуравачу, а коју су добили од надлежних служби (машинска, електро, помоћна механизација и других) где заједно са проценитељем осигуравача састављају и потписују записник. Када су у питању штете већег обима, директор индустријске организације формира комисију у року од 48h за настали штетни догађај. Један члан комисије обавезно мора бити из Службе осигурања (руководилац службе, руководилац одељења или стручни сарадник осигурања). Комисија израђује извештај о штетном догађају, а затим израђује записник са осигуравачем и одређује коначну висину штете. Служба осигурања на основу записника ради обрачун штете према условима осигурања и исти потписује руководилац Службе осигурања или руководилац одељења.

Обрачун штете

По завршеном записнику о осигураном случају, Служба осигурања приступа изради обрачуна у четири примерка, где се оригинал предаје осигуравачу, други примерак се предаје Служби за књиговодствене послове, трећи примерак остаје у Служби осигурања, а четврти на месту где је штета настала. При самом обрачуну штете морају се применити услови осигурања из важећег Уговора о осигурању. Када је испоштована процедура прикупљене документације одговорно лице иде код осигуравача сам или са стручним лицима из погона где се штетни догађај десио како би се он и решио.

ТРЕЋИ ДЕО

ПРОЦЕДУРА ПРИЈАВЕИ ОБРАДЕ ШТЕТНОГ ДОГАЂАЈА У ИНДУСТРИЈИ

Након спроведене процедуре осигурања у индустријској организацији осигураник-уговарач пријављује штету осигуравачу. Пријава штетног догађаја се подноси путем телефонске пријаве тако што осигураник позове осигуравајуће друштво телефоном и пријави штетни догађај. Лице које ради у осигурању је у обавези да попуни образац „телефонске пријаве“, а осигураник по Закону о осигурању је дужан да попуни оригинали образац осигуравајуће друштва за пожарно осигурање у року од три дана. Закон о облигационим односима ("Sl. list SFRJ", br. 29/78, 39/85, 45/89 i 57/89 i "Sl. listSRJ", br. 31/93) Члан 917. Став 1(у даљњем тексту ЗОО)

Телефонска пријава улази у систем осигуравајућег друштва, односно у његову базу података. На основу ове евиденције осигуравач има све податке о основном средству које је претрпело штету. Образак телефонска пријаве садржи матични број индустријске организације, назив основног средства, годину набавке, инвентарни број, набавну вредност, стварну вредност и све потребне техничке карактеристике оштећеног основног средства.

У Републици Србији ову врсту пријаве поседује Дунав осигурање, UNIQA осигурање које су комуникацију учиниле бржом и бољом. На овај начин клијент добија директне инструкције и упутства о потребама за решавање штетног догађаја. Осигуравајућа друштва из суседних земаља поседују развијену праксу у погледу коришћења телефонске пријаве штетног догађаја где су забележиле значајне резултате уз остварење уштеда у пословању. Иновације у овој области присутне су већ дужи низ година у Словенији и оне су пружиле могућност да се оствари уштеда у износу од скоро 1,5 милиона еура годишње, у 2009. години били су постављени следећи циљеви (www.mikroscop.hr):

- 30% мање време потребно је за администрацију и контролу склопљене полисе,
- 25% смањење трошка манипулације с документацијом,
- 20% смањења трошка похране документације,
- 80% краће време потребно за увид у важеће осигуравајуће уговоре у различитим пословним процесима.

На основу свега наведеног може се извести закључак да Република Србија прати иновације у осигурању што се користи у сврху унапређења пријављивања одштетних захтева, не само код индустријске организације већ и код цивилног становништва.

Развој савремене технологије пружио је и друге могућности у погледу пријаве штетног догађаја, односно могуће је у том поступку користити и интернет. На тај начин се олакшава прослеђивање информација између осигураника-индустријске организације и осигравача независно на којој локацији се они налазе. На интернет страницама осигуравајућих друштава налазе се сви потребни обрасци за пријаву штетног догађаја. У оквиру тих страница постоје кратка упутства и инструкције који олакшавају поступак пријаве штетног догађаја. Тако да су грешке у поступку пријављивања штетног догађаја сведене на минимум. Када пристигну подаци у базу података онда аутоматски осигуравајуће друштво добија информацију о лицу из индустријске организације које га је контактирало. После ове процедуре постоји комплетан индентитет лица које је извршило пријаву штетног догађаја и лица које је примило пријаву истог. Овај податак је битан у случају када дође до пропуста у пријављивању штетног догађаја да би се знао индентитет лица које је извршило пријаву. Решавање и ликвидирање одштетног захтева није могуће ако нема потпуне доказне документације за наплату и ликвидирање одштетног захтева. У томе се и огледа значај интерне процедуре индустријске организације за прикупљање документације у складу са одговорностима достављања осигуравачу ради што бржег решавања одштетног захтева.

Када је у питању пријава штете од пожара и неких других опасности обавезно треба пријавити случај органима унутрашњих послова. Евиденција пријава штета се врши по фасциклама. Свака штета од пожара се мора евидентирати у фасцикли од 01.01. до 31.12. пословне године.

- Фасцикла „1“ – фасцикла резервисаних штета укључује штете које нису исплаћене, а због којих се резервишу средства која не улазе у капитал осигуравајућег друштва. По новом Закону о осигурању су јасно дефинисана средства у овом случају за пожарни ризик што и јесте тема овог рада.
- Фасцикла „2“ – фасцикла реактивираних штета укључује штете које су решене у претходном обрачунском периоду, али се у текућем периоду показала потреба за поновном, накнадном обрадом и исплатом. И код ових штета се издвајају средства из капитала осигуравајућег друштва.
- Фасцикла „3“ – фасцикла редовних штета укључује штете које су у току обрачунског периода први пут пријављене, а за које се исто морају резервисати средства. Упутство о вођењу књиге штета, (2008) „N“-компанија.

На основу претходно наведеног може се извести закључак да је Народна банка Србије предложила адекватне мере о разврставању штета и резервацији чиме се унапређује спровођење контроле дуговања осигуравајућих друштава према осигураницима. Народна банка је изнела предлог мера као и савет да треба убрзати решавање одштетних захтева и тиме регулисати токове новца. Увођењем иновације у рад, односно интерне процедуре осигурања индустријске организације унапређују ове мере. Наведена евиденција одштетних захтева је потребна ради тачне евиденције и анализе одштетних захтева од пожарног ризика. Оваквим завођењем разврставају се штете по хронологији и потреби њиховог документовања ради решавања истих. Ове фасцикле када су овако евидентирани и уређене даље се прослеђују стручном лицу за процену штете.

1. Процедура обраде одштетних захтева од стране осигуравача

Осигуравач приликом вршења процене и извршавања увиђаја штетног догађаја код индустријске организације најбитније је да утврди обим штете. Код мањих штета лично врши процену једно лице осигуравача и лице осигураника индустријске организације. Код већег обима штета формира се комисија од већег броја чланова који утврђују узрок, место, обим и висину настале штете. Време је битан фактор када је реч о процени насталог штетног догађаја, а у томе доста помаже процедура индустријске организације у оквиру које је уређено прикупљање доказне документације, како би се сагледале последице и одредиле одговорности у вези насталог штетног догађаја.

Постоји више доказних тачака за утврђивање узрока настанка штете код индустријске организације што доприноси утврђивању стварне штете (Шулејић и сарадници:255), а они су:

- утврђивање стварних, највероватнијих узрока штете
- утврђивање обима и висине штете
- израда техничко-експертских анализа насталих штета ради извлачења закључака усмерених за спречавање остварења сличних догађаја, активностима образовања, пројектовања, одржавања, стандардизације, надзора и друго
- сагледавање дејства превентивних мера заштите и функционалности утврђених система заштите
- формирање релевантних статистичких података о узроцима, висини и обиму штета
- формирање документационог центра са експертским извештајима, филмовима, видео записима, пригодним узорцима оштећених делова, микро филмовима, као базе података важне за даљи рад на превенцији штета и образовању.

Приступ у процени штете је јако битан у смислу сагледавања штетних последица на терену, односно месту настанка штетног догађаја. То се најбоље може утврдити визуелним, грубим сагледавањем штете. Када су у питању велике штете комисија осигураника-индустријске организације са осигуравачем врши увиђај. У овим ситуацијама је битно сагледати да ли је у питању тотална или делимична штета што опредељује документ који ће представити полазну основу за утврђивање њене висине. Ако је реч о делимичној штети онда се користи понуда или рачун, али ако је реч о тоталној штети користи се предрачун. Поред вредности која је исказана у документацији не сме се занемарити вредност средства или средстава која је формирана на тржишту. У случају не постојања доказних докумената о санацији штете као што су рачуни, фактуре користи се тржишна вредност. Код индустријске организације вредности основних средстава се могу јасно сагледати у књиговодственој евиденцији.

Када се заврши увиђај и процена штете сачињава се записник између осигураника и осигуравача. У току израде записника ако дође до неслагања између осигураника-индустријске организације и осигуравача, они ће потписати само ставке са којима се слажу из записника о извршеном увиђају штетног догађаја. Оне тачке које су спорне даље се прослеђују на вештачење. Овај приступ је најсигурнији у коначној одлуци у погледу дефинисања штетног догађаја код спорних тачака. Ако је могуће треба тежити да се осигураник и осигуравач договоре без ангажовања посредника.

2. Исплата одштетних захтева осигуравача према индустријској организацији

Ликвидација штета се, сходно Општим условима дефинише као поступак који обухвата све радње у циљу обезбеђења провере, оцене и усаглашавања свих доказних докумената, одштетног захтева са закљученим уговором о осигурању, ради оцене основаности исплате штете, (дакле, утврђивања основа) и његовог коначног обима (Мркшић, 2005:279). По завршетку процене и утврђивању обима штете приступа се потписивању записника између две стране, осигураника и осигуравача. Уколико је ова процена добро спроведена може се прећи на ликвидацију штете.

Пре почетка ликвидације мора се проверити полиса и склопљен уговор са условима о осигурању у оквиру кога су дефинисане опасности од пожарног ризика у индустријској организацији. Да би се комплетирао предмет потребно је прибавити сву пратећу доказну документацију, коју треба да прибави индустријска организација. У овом случају опет се укључује интерна процедура индустријске организације која треба да проследи комплетирану документацију (измештај МУП-а, фактура, радних налога, требовања). Без ових докумената је немогуће извршити коначну ликвидацију штетног догађаја. У случају да и поред процедуре осигураник не достави потребну доказну документацију осигуравач га обавештава у року од три дана шта је изостављено процедуром.

Осигураник – индустријска организација има дужност да укаже на чињенично стање и предочи доказе на основу кога се може утврдити настали штетни догађај. Докази су:

- записник органа унутрашњих послова о насталом штетном догађају и месту његовог настанка
- записник ватрогасаца интерне ватрогасне јединице и записник екстерне ватрогасне јединице ако је учествовала у испомоћи у гашењу пожара индустријске организације
- изјава лица са места догађаја индустријске организације
- извештај овлашћеног, стручног сарадника осигурања у оквиру индустријске организације са доказним материјалом
- друга потребна документација која може послужити решавању штетног догађаја.

Проблеми који се јављају код индустријске организације да су нека основна средства отписана, њихова вредност износи 0, а воде се у осигурању као осигурана средства што је немогуће. У току решавања штетног догађаја треба тражити картицу основног средства на основу које се може утврдити стварна вредност основног средства, инвентарски број, година набавке и други елементи.

У току рада у индустријској организацији се може исказати потреба за набавком новог основног средства он се по аутоматизму осигурава и ако није био на „F1“ обрасцу при склапању уговора између осигураника и осигуравача. Наведено важи у индустријској организацији што се мора узети у обзир при настанку штетног догађаја што произилази из услова о осигурању. Код индустријске организације основна средства су осигурана на уговорену вредност, односно стварну вредност. Износ који ће бити исплаћен одговара висини стварне вредности штете. Овај случај се изузима када је штета већа од суме осигурања када ће бити исплаћена сума осигурања која је увећана за трошкове санације штетног догађаја. Ако постоји остатак материјала од штетног догађаја он се умањује од износа укупне штете.

Спровођењем овог истраживања дошло се до закључка да склопљени уговори између индустријске организације и осигуравача код пожарног ризика су имали учешће у штети са властитим самопридржајем (уговорена франшиза). У обрачуну укупне штете износ уговорене франшизе се одбија од укупног износа штете. Спорни елементи код наплате штете могу бити непоштовање и неспровођење процедуре противпожарне заштите и примене њених превентивних мера у оквиру индустријске организације које доприносе увећању ризика и утичу на обим насталог штетног догађаја. Износ који треба да исплати осигуравач се умањује за онолико процената за колико се утврди да није постојало придржавање мера заштите што је утицало на настанак штетног догађаја.

Индустријска организација поседује основна средства велике вредности, настанак штетног догађаја захтева исплату аконтације да би се штета могла отклонити, док се не утврди тачна вредност укупне штете, након чега ће бити исплаћен остатак износа. Како се исплаћује аконтација индустријској организацији и у колико делова регулише се Уговором о осигурању који су потписали осигураник и осигуравач. Не сме се занемарити поступак контроле као и спровођење обрачуна штетног догађаја, где се морају сагледати сви битни делови уговора. Ове послове обављају најкомпетентнији људи из осигурања.

Када уговор дефинише да је потребно исплатити регрес онда је потребно упутити захтев са пропратном документацијом код реосигурања или саосигурања. У овом процесу користи се фотокопирана доказна документација са налогом исплате саосигуравачу што је случају када више осигуравајућих друштава деле један ризик. Исти поступак је присутан код реосигуравача у случају када осигуравајуће друштво за одређену врсту ризика преко свог самопридржаја врши пренос вишка ризика на реосигуравача. Индустријска организација која није задовољна износом ликвидиране штете има право приговора у законском року од петнаест дана. Ово незадовољство се може решити на основу приговора или тужбе.

На крају сваке пословне године ради се финансијска анализа и извштавање решених и нерешених штета у протеклој години у вези којих се врши резервација. Нови Закон о осигурању је прописао строгу контролу нерешених и пријављених штетних догађаја у вези којих средства морају унапред бити издвојена из капитала осигуравајућег друштва. Документација је база за одређивање износа који ће бити резервисан, у случају не поседовања исте узео се просечна штета која је исплаћена у ризику од пожара у осигурању. Приликом одређивања висине расхода осигуравајућег друштва треба узети у обзир износ који је резервисан за штете што опредељује и висину финансијског резултата.

3.Техничке резерве код пожара у осигурању

Техничке резерве служе за плаћање уговорених обавеза осигуравајућег друштва које морају бити адекватно одређене. Међутим, структура техничких резерви претрпела је одређене измене услед потребе да се изврши процес прилагођавања насталим променама у Закону о осигурању.

Табела 3: Измене техничких резерви у односу на претходне прописе

Нови прописи	Раније важећи прописи
Резерве за преносне премије	Преносна премија – живот Преносна премија – неживот
Резерве за неистекле ризике (нови тип резервисања)	/
Резерве за бонусе и попусте (нови тип резервисања)	/
Резервисане штете	Резервисане штете – живот Резервисане штете - неживот
Математичка резерва	Математичка резерва - живот
Резерве за осигурање код којих су осигураници прихватили да учествују у инвестиционом ризику	/
Резерве за изравнање ризика	Резерве за изравнање ризика - неживот

Извор: www.dunav.com

Средства техничких резерви представљају саставни део активе, док техничке резерве представљају компоненту пасиве биланса стања сваког осигуравајућег друштва. Посматрајући структуру пасиве биланса може се извести закључак да техничке резерве заузимају висок проценат учешћа што се може видети из следећег приказа на коме је представљена и структура техничких резерви.

Слика 12: Структура биланса стања осигуравајућих друштава

Извор: www.nbs.rs

Народна банка Србије донела је Одлуку која је обавезујућа за осигуравајућа друштва када је реч о поступку одређивања техничких резерви. Централна банка инсистира на унапређењу корпоративног управљања друштва за осигурање како би се унапредио систем управљања ризицима као и поступка спровођења контроле што би допринело јачању добре праксе у пословању са осигураницима. Исплата штете мора бити правовремена уз пружање свих неопходних информација осигураницима. Пошто осигуравајућа друштва пружају услуге неживотног осигурања, техничке резерве се посебно одређују за ту врсту осигурања. Уколико осигуравајуће друштво пружа услугу за осигурање које превазилази оквир једног обрачунског периода оно је у обавези да формира преносну премију. Међутим, да би се дошло до пуног износа преносне премије неопходно је утврдити њен износ на нивоу сваког појединачног уговора. Реч је о спровођењу поступка разграничења између обрачунских периода.

Образац за утврђивање преносне премије:³

$$\text{ПП} = \frac{\text{П} \times \text{д}}{\text{Д}}$$

П – укупна премија појединачног осигурања

д – број дана трајања осигурања после истека обрачунског периода

Д – укупан број дана трајања појединачног осигурања

Преносна премија је саставни део техничке резерве и заступљена је и код животног и код неживотног осигурања. Реч је о позицији која је присутна и код осигурања од пожара који представља врсту неживотног осигурања, с тим да је направљена разлика у зависности од тога да ли је реч о осигурању индустрије и занатства, електропривреде или је реч о неким другим обласитма.

Табела 4: Осигурање од пожара у Републици Србији, 31.12.2015. године

Врста осигурања	Укупне резерве за преносне премије		Техничка резерва за преносне премије	
	претходне године	текуће године	претходне године	текуће године
Осигурање од пожара изван индустрије и занатства	758.366	757.897	512.908	515.234
Осигурање од пожара у индустрији и занатству	577.868	570.293	398.065	393.703
Осигурање од пожара имовине електропривреде	45.790	165.330	30.366	109.834
Сва друга осигурања имовине од пожара и других опасности	50.111	46.240	34.125	31.723

Извор: www.nbs.rs

³ Народна банка Србије, www.nbs.rs

Укупне резерве су код свих наведених облика осигурања, осим код осигурања у случају пожара електропривреде у текућој години смањене у односу на претходни период. Међутим, када је реч о висини техничке резерве за преносне премије она се у текућој години повећала код осигурања од пожара изван индустрије и занатства у мањем износу, док је код осигурања од пожара имовине електропривреде забележен значајан раст. Осигуравајућа друштва треба да располажу довољном количином новчаних средстава како би се пословање одвијало на стабилним основама и како би били у могућности да одговоре на уговорене обавезе. Из тог разлога долази до формирања резерви које су детерминисане обавезама које осигуравајуће друштво има по основу уговорене премије са осигураницима. У периодима у којима постоје повољни трендови у пословању треба обезбедити средства која ће омогућити континуитет пословања када утицај фактора неће бити наклонен раду осигуравајућег друштва.

Новим Законом о осигурању неисплаћене резервисане штете представљају дуг осигуравајућег друштва према осигуранику и оне аутоматски улазе у пасиву биланса стања, односно у техничке резерве, а не у састав капитала. Уколико осигурано лице због дејства одређених фактора није успео да пријави штету која је настала, осигуравајуће друштво мора да издвоји одговарајући ниво резерве како би могао да надокнади штету коју је претрпео осигураник. На овај начин се ствара добра основа за унапређење читавог финансијског система Републике Србије.

Табела 5: Резервисане штете за осигурање имовине од пожара (у 000 дин)

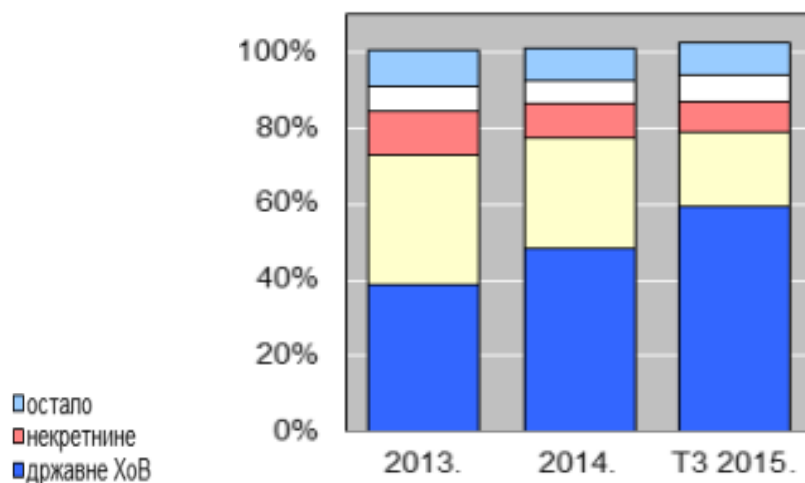
Осигуравајућа друштва	Резервисане штете пријављене, а нерешене
АМС	1.000
АС осигурање	20.475
Аха Неживот	3.149
ДДОР	194.204
Дунав	365.839
Генерали осигурање	202.683
Глобос	700
Grawe	948
Миленијум	3.200
Сава Независност	5.810
Sogaz	33
Триглав	34.338
UNIQA неживотно	113.057
Wiener	47.592
УКУПНО	993.028

Извор: www.nbs.rs

Осигуравајућа друштва у Републици Србији се разликују када је реч о резервисаној штети које су пријављене, а нису надокнађене у области осигурања имовине од пожара што потврђује и представљени табеларни приказ. У овире техничких резерви код неживотног осигурања укључују се и резерве за изравнање ризика као и резерве за попусте и бонусе. Резерва за изравнање ризика образује се на основу стандардног одступања годишњих меродавних техничких резултата од просечног меродавног техничког резултата у посматраном периоду за сваку врсту неживотног осигурања. Резерве за попусте и бонусе образују се у износу за чију исплату осигураници и корисници права имају право по основу учествовања у добити, будуће делимично снижење премије и поврата дела премије.⁴

Свака ставка која улази у састав техничких резерви било да је реч о животном или неживотном осигурању мора бити адекватно одмерена пошто су значајне за читаво пословање осигуравајућег друштва, а такође представљају значајну ставку биланса стања. За техничке резерве које се налазе у пасиви биланса стања осигуравајућег друштва мора бити обезбеђено покриће одређеним позицијама из активе биланса стања. Посматрајући три узаступна периода која су представљена путем следећег графика може се извести закључак да је дошло до раста учешћа државних хартија од вредности у покрићу техничких резерви. Учешће некретнина у покрићу техничких резерви у 2015. години је смањено у односу на прву годину посматрања.

Графикон 2: Структура покрића техничких резерви неживотног осигурања

Извор: www.nbs.rs

Данас, осигуравајућа друштва све више средстава до којих дођу по основу уплаћених премија осигураника пласирају на тржиште капитала како би по том основу остварили додатну зараду. Да осигуравајућа друштва посвећују пажњу сигурности својих пласмана потврђује чињеница да она улажу средства у државне хартије од вредности. У читавом наведеном процесу неопходно је водити рачуна о расположивости средстава за покриће отштетних захтева осигураника у случају реализације осигураног догађаја.

⁴ Народна банка Србије, www.nbs.rs

ЗАКЉУЧАК

Осигурање поседује велики значај за заштиту имовине и људи као и средстава са којима они располажу, јер би у супрутном били изложени великом ризику од њиховог губитка. Из тог разлога осигуравајућа друштва данас су све заступљенија у финансијском сектору сваке земље, па тако и Републике Србије. Оваква правна лица доприносе даљем развоју економије уколико се са њима адекватно управља, то значи да они морају поседовати добру менаџерску структуру која ће знати колики ризик може да преузме. Едукација у овој области је битна и њој свака земља треба да посвети посебну пажњу како би могла да препозна пожарне ризике у осигурању. Ризик и његови елементи су саставни део управљања пожарним ризицима чијим остварењем може доћи до катастрофалних последица.

Осигуравајућа друштва данас пружају различити спектар услуга, укључујући и осигурање од пожарног ризика. Народна банка Србије врши контролу њиховог рада, осигуравајућа друштва су у обавези да јој редовно достављају тражене податке као и финансијске извештаје. Новим Законом о осигурању је појачана регулатива у контроли решавања оштетних захтева и резервисаних штета која су једна од основних елемената управљања осигуравајућим друштвом. Код пожарних ризика значајну улогу заузима превентива која је исто регулисана Законом о осигурању коју строго контролише Народна банка Србије.

Сврха овог истраживања је упућивање осигураника и осигуравача на дефинисање процедура путем којих се одређују њихова међусобна задужења, обавезе, интерес за оцену ризика, превентивна улагања, а то води смањењу наступања ризика од пожара у осигурању. На основу оцене стања објеката и опреме осигураник, уговарач се са осигуравачем договара о издвајању одређених средстава за превентиву како би се умањио ризик код оцене високо ризичних основних сретстава. За превентиву се издваја 1% од укупног износа премије за пожарни ризик.

Пре склапања уговора о осигурању и израде полисе треба да се одреди премија осигураника опасности од пожарног ризика у осигурању. У току трајања уговора о осигурању врши се контрола ризика по методологији за безбедност индустријске организације. У индустријској организацији највећи ризик код опреме, објеката, постројења и др. је њихова дотрајалост. Кроз контролу ризика дошло се до закључка да је постојало неадекватно одржавање, као и да су била мала улагања. Такође постоји опасност у погледу скривених немара радника, која доводи до хазарда. Они који планирају превентиву и спроводе њене мере не издвајају адекватан износ новчаних средстава, ти износи незадовољавају захтеве превентивне заштите.

Полазна основа за смањење пожарног ризика је у осигурању су добре и квалитетне превентивне мере које представљају методе које треба да минимизирају остварење штетног догађаја. Поред превентивних мера ризик је неизбежан, али га можемо умањити и ублажити. Кроз увођење процедура у индустријску организацију можемо имати тачне податке путем анализе, пријаве и сагледавања штетних догађаја, што представља један од главних предуслова сагледавања и оцене пожарног ризика.

Мере превентиве су регулисане законом, оне се спроводе ради умањења штетног догађаја и примењују се како у индустрији тако и код других облика привредних друштава. Осигуравајуће друштво издаваја одговарајућу своту новца за спровођење превентивних мера, а путем њих осигураник добија већу заштиту од ризика пожара. Мањи ризик умањује премију осигурања. По новом Закону о осигурању те мере се директно контролишу од стране Народне банке Србије, односно Одељења за Надзор за осигурање.

Увођењем интерене процедуре осигурања у индустријској организацији доприноси се унапређењу односа који се успоставља између осигуравача и осигураника из угла осигурања и спровођења превентивних мера. Овај вид иновације који представља и главну хипотезу рада је примењивана у индустријској организацији „Н“ у последње две године и дала је видне резултате у оцени ризика на основу пријављених, обрађених одштетних захтева. На тај начин је убрзан поступак решавања одштетних захтева и ликвидација штета.

ЛИТЕРАТУРА

Књиге:

1. Вујовић, Р. (2009). *Управљање ризицима и осигурање*, Универзитет Сингидунум, Београд
2. Вујовић, Р. , Капићић, Љ.(2008). *Превентива у осигурању*, Универзитет Сингидунум, Београд
3. DO1-423-UI-02 Услови за осигурање пожара и неких других опасности , 2012, “Дунав Осигурање“а.д
4. Мркшић, 2005
5. Процедура управљањем пословима осигурања у индустријској организациј „Н“
6. Правилник о заштити пожара индустријске организације „Н“ из Новог Сада
7. Реновица, Р. (2012).*Технологија осигурања*, Универзитет Сингидунум, Београд
8. Шулејић, П. (2006). *Право осигурања*, Универзитет Сингидунум, Београд
9. Шулејић, П. (2006). *Основи осигурања*, Универзитет Сингидунум, Београд
10. Упутство о вођењу Јединствене књиге штета, Компанија Н, Београд, 2008. Године

Правни прописи, правилници

1. Закон о осигурању
(Сл.гласник РС, бр.55/2004, 139/2014)
2. Закон о заштити од пожара
(Сл.Гласник РС, бр. 111/2009)
3. Закон о изменама и допунама Закона о заштити од пожар
(Сл. гласник РС, бр. 20/2015)
4. Закон о рударству и геолошким истраживањима
(Сл.Гласник РС, бр. 101/2015.)
5. Закон о транспорту опасног терета
(Сл.гласник РС бр.88/2010)
6. Закон о транспортуопасногтерета
(Сл.гласник РС бр.88/2010)
7. Правилник о техничким нормативима за стабилне инсталације за детекцију експлозивних гасова и пара
(Сл. лист СРЈ, бр.24/93)
8. Правилник о техничким нормативима за хидрантску мрежу за гашењепожара
(Сл. лист СФРЈ, бр.30/91)
9. Правилник о техничким нормативима за заштиту складишта од пожара и експлозија
(Службени лист СФРЈ, бр.24/87)
10. Правилник о техничкимнормативима за стабилне инсталације за дојаву пожара (Сл. Лист СФРЈ, бр. 87/93)
11. Правилник о посебнојобуци и полагању стручног и спита и зобласти заштите од пожара Сл.Гл.РС(бр.92/2010. год 05.12.2010.год.)
12. Правилник о техничким нормативима за цевне водове за ацетилен
(„Сл. листу СФРЈ", бр. 6 од 24. јануара 1992)
13. Правилник о техничким нормативима за цевне водове за гасовити кисеоник
(“Сл. Лист СФРЈ", бр. 52/90)

14. Правилник о изградњи постројења за запаљиве течности и о ускладиштавању и претакању запаљивих течности
(Службени лист СФРЈ, бр. 20/71, 23/71)
15. Правилник о техничким нормативима за стабилне уређаје за гашење пожара угљен-диоксидом
(„Службени лист СФРЈ“, 44/83, 31/89)
16. Правилник о техничким нормативима за приступне путеве, окретнице и уређене плато евакуационе возила у близини повећаног ризика од пожара
(„Службени лист СРЈ“ бр. 8/95)
17. Правилник о стручном оспособљавању у возача моторних возила којима се превозе опасне материје и других лица која учествују у превозу тих материја
(„Службени лист СФРЈ“, бр. 17/91)
18. Правилник о техничким нормативима за електроинсталације ниског напона
(Сл. лист СФРЈ бр 53. и 54/88 и Сл. лист СРЈ 28/95)
19. Правилник о техничким нормативима за покретне затворене судове за компримоване, течне и под притиском растворене гасове
(Сл. лист СФРЈ, бр. 25/80, 21/94, 56/951/2003 и "Сл. гласник", бр. 21/2010)
20. Правилник о техничким нормативима за системе за вентилацију или климатизацију
(Сл. лист СФРЈ бр. 38/89)
21. Правилник о техничким нормативима за заштиту електро-енергетских постројења и уређаја од пожара („Службени лист СФРЈ“, бр. 74/1990)
22. Правилник о техничким нормативима за заштиту објеката од атмосферског пражњења (Сл. лист СРЈ, бр. 11/96)
23. Правилник о техничким нормативима нисконапонских мрежа и припадајућих трансформаторских станица
(„Службени лист СФРЈ“, бр. 13/78, „Службени лист СРЈ, бр. 37/95)
24. Правилник о техничким нормативима за заштиту од Статичког електрицитета (Сл. лист СФРЈ, бр. 62/73)
25. Уредба о мерама заштите од пожара при извођењу радова заваривања, резања и лемљења (Сл. Гл. СРС, бр. 50/79)
26. Правилник о минимуму садржине општег дела програма обуке запослених радника из области заштите од пожара (Сл. Гл. СРС, бр. 40/90)
27. Уредба о разврставању објекта, делатности и земљишта у категорије угрожености од пожара (Сл. Гл. РС, бр. 76/2010 од 22.10.2010. год.)
28. Списак стандарда из области опреме и заштитних система намењених за потребу у потенцијално експлозивним атмосферама („Службени гласник РС“, бр. 103/2014)
29. Правилник о начину израде и садржају Плана заштите од пожара аутономне покрајине, јединице локалне самоуправе и субјекта разврстаних у групу у другу категорију (Сл. Гл. РС, бр. 73/2010. од 12.10.2010. год)
30. Правилник о техничким нормативима за стабилне посуде под притиском („Службени лист СФРЈ“, бр. 16/83)
31. Закон о облигационим односима ("Sl. list SFRJ", br. 29/78, 39/85, 45/89 i 57/89 i "Sl. list SRJ", br. 31/93) Члан 917. Став 1 (у даљњем тексту ЗОО)

Електронски извори

1. Swiss Re, www.swissre.com/library/archive
2. Дунав осигурање ад, Београд www.dunav.com
3. Народна банка Србије, www.nbs.rs
4. CITF, www.citf.org
5. Mikroskop, www.mikroskop.hr
6. <http://www.fms-tivat.me>

СПИСАК СЛИКА, ТАБЕЛА, ГРАФИКОНА

Слике

Слика 1: Ризици у осигурању.....	6
Слика 2: Кључне разлике између ризика и неизвесности.....	8
Слика 3: Осигурљив ризик.....	11
Слика 4: Управљање ризиком.....	16
Слика 5: Фазе и процене ризика и индентификација ризика према препорукама Swiss-Re ..	24
Слика 6: Разводи ормар.....	37
Слика 7: Разводни ормар са главним прекидачом.....	37
Слика 8: Хидрански ормар.....	38
Слика 9: Тастер у случају пожара.....	38
Слика 10: Против пожарни апарати.....	39
Слика 11: Против пожарни апарат.....	42
Слика 12: Структура биланса стања осигуравајућих друштава.....	52

Табеле

Табела 1: Будући догађај и вероватноћа његове реализације, анализа аутора	8
Табела 2: Врсте пожара и средства за гашење према класама.....	30
Табела 3: Измене техничких резерви у односу на претходне прописе.....	52
Табела 4: Осигурање од пожара у Републици Србији, 31.12.2015. године.....	53
Табела 5: Резервисане штете за осигурање имовине од пожара (у 000 дин).....	54

Графикон

Графикон 1: Просечан број пожара на 1000 становника у 2014. години.....	18
Графикон 2: Структура покрића техничких резерви неживотног осигурања.....	55